

Днестр – река жизни

Днестр – название которого часто трактуют как «великая река» – берет начало в украинских Карпатах на высоте 900 м над уровнем моря и течет по четырем областям Украины. Потом попадает в Молдову, а затем – снова в Украину, где и впадает в Днестровский лиман.

Длина реки 1352 км. Сейчас в бассейне Днестра проживает более 5 млн. человек в Украине и более 2,7 млн. – в Молдове.

В бассейне Днестра расположены три из сотни самых крупных загрязнителей окружающей среды Украины. Это, в частности, АТ «Нефтеперерабатывающий комплекс Галичина» (Дрогобыч), Раздольское государственное горно-химическое предприятие «Сера» и Стебницкий «Полиминерал», который в 1983-м отравил Днестр на долгие десятилетия.

Рефлексії над Дністром

Оксани МУЗИЧУК, перекладача журналістської мандрівки

...Ми розмовляли різними мовами – українською, російською, молдовською, англійською. А Ріка вчила нас єдиної мови – мови Природи, якою розмовляє лише з тими, хто ХОЧЕ ЇЇ ЧУТИ.

...вода плакала білими солоними сльозами, що проступали із зовнішніх боків старих ненадійних дамб хвостосховищ з отруйними відходами хімічного виробництва в Калуші. Плакала за нас, за тих людей, що живуть довкола, за нашу легковажність і байдужість. Її сльози пророчі – ось що страшно.

...Вода була чорною від смутку, закута у бетонну сорочку верхнього водосховища Дністровської гідро-акумуляуючої станції, вона вже майже померла від постійного перекачування згори донизу і навпаки – щоби вирівняти вироблення та споживання в різний час доби твореної Рікою енергії. Адже такою тендітною є рівновага біорізноманіття, вона потребує вільного струмування води. Адже життя у ріці можливе лише тоді, коли його не каструють, не обмежують штучними нездоланими перепонами – лише так! Будь-які інші байки – від Мічуріна...

...Разом з інструкторами ми, журналісти-екологи, «вояжували» Дністром, веслували на катамаранах, милувалися краєвидами і слухали «мову» древньої ріки. У такі моменти перебування наодинці з природою найбільше замислюєшся над сенсом свого земного буття і над його цінністю, саме тоді найтонше відчуваєш красу світу. І розумієш, що цю дивовижну природу створив

Господь для того, щоби ми, люди, жили з нею в гармонії, не порушували її законів і не втрачали дитячої здатності любити та дивуватися. Мар'яна ГНИЛИЦЯ, газета «Рідна земля», м. Івано-Франківськ

А далі в публікації молодого івано-франківського автора «**Чому сумує наш Дністер?**» читаємо:

...«Фосфати є одним із основних забруднювачів водойм. Саме через них Дністер заців синьо-зеленими водоростями, що виділяють дуже небезпечні токсини, які,

розчиняючись у воді, значно погіршують її якість», – наголошує **еколог, експерт і журналіст Іван РУСЕВ**.

За словами **старшого наукового співробітника Інституту екології Карпат іхтіолога Тараса МИКИТЧАКА**, чинниками забруднення Дністра є також пестициди та нітрати, якими селяни обробляють свої землі, розташовані біля ріки: під час дощу все це стікає до Дністра. Забруднюють воду і відходи від худоби, побутові сміття та неочищені скиди житлово-комунальних підприємств, які потрапляють знову ж таки у Дністер.

колонка редактора

Дністер – ріка життя

або Про те, як «зелені» журналісти намагалися рятувати забруднену людську свідомість

Дністровський каньйон – одна з найкостовніших і найшатіших перлин природного вбрання України. Тому не дивно, що в журналістській команді, яка подорожувала річкою, не було жодної людини, на яку ця мандрівка не справила би враження. Група, скомплектована з представників 4-х держав – України, Молдови, Швейцарії та Великої Британії – віком від 19-ти до 70-ти, стала учасником прес-туру й майстер-класу з екологічної журналістики «Екологічні проблеми басейну Дністра та шляхи їхнього вирішення: роль превентивної екологічної журналістики».

На 6 днів представники ЗМІ, які пишуть на екологічні теми, залишили свої кабінети, пірнувши з головою у... Природу. На них чекала ночівля у наметях і високе зоряне небо, якого ніколи не буває в містах, незаймані береги древньої ріки і 3 дні сплаву на катамаранах. Але, зрозуміло, що на тлі цієї небесно-райської краси монстрами постали промислові гіганти, без яких сучасна людина, начебто, з одного боку, і не може обійтися, а з іншого – легковажить їхніми загрозами. Не дай, Боже,

перейти той рубікон, за яким уже не буде повернення... А зміни, прийняті кліматичні, все активніше стукають у наші двері. Та забруднене довкілля – це лише наслідок забруднення людської свідомості, яке й породило споживацьке ставлення людей до природи та її багатств. Щоби якось пробитися до цієї свідомості та позбавити зашореності, журналістська команда й вирушила у Дністровський прес-тур. А специфіку газети «Версії» став підсумком цієї програмної подорожі.

Наразі, у своїх виданнях журналісти вже розповіли про бачення. Сподіваємося, наш труд не був марним. І ти, для кого ми працюємо, усвідомлять: кожен людський крок залишає в навколишній природі слід. А від того, яким є цей слід, залежить не тільки наше життя, а й майбутнє наших дітей. Водночас, щоби на думку громадськості звернули увагу й ті, хто приймає рішення, ми вирішили зібрати свої публікації в одному виданні. Його і пропонуємо вашій увазі.

Людмила ЧЕРЕДАРИК,
головний редактор газети «Версії»

Дністер без границь...

Как веками и тысячелетиями Днестр (Тирас) разделял и объединял народы, так и сегодня Украина и Молдова – соседи по днестровской коммунальной квартире. А это значит, что отвечать за квартиру – а не только за дверь между смежными комна-

ми – тоже приходится вместе. Когда в 2004 году ООН и ОБСЕ начали помогать странам вести коллективное днестровское хозяйство, быстро стало понятно, что решать накопившиеся проблемы придется на нескольких уровнях: от совершенно необходимо-

го соседям нового договора, который наконец признает, что квартира-таки одна, и вода просто перетекает между комнатами – из украинских Карпат в Молдову с Приднестровьем и снова в украинскую Одессу, – кончая повседневыми бытовыми вопросами,

хорошо знакомыми по любой коммунальной кухне.

В 2011 году закончился международный проект «Днестр-III», пришедший на смену «Днестру-I» и «Днестру-II». За эти годы страны и международные организации сумели подготовить совершенно новый международный договор об охране днестровского бассейна, совместно изучили состояние рыбных запасов, качество воды, влияние на реки и жизнь людей глобально меняющегося климата Земли. Органы власти Молдовы и Украины, научные и общественные организации получили множество уникальных возможностей лучше узнать друг друга и приобрели опыт реального сотрудничества в решении общих днестровских проблем. В сотрудничестве участвовал и Приднестровский регион Молдовы, жизненно заинтересованный в здоровье Днестра.

Дел еще много и работа продолжается, теперь уже во многом уси-

лиями самих стран и жителей бассейна. Но для того, чтобы проблемы решались и дальше, о них должны знать. Так родилась одна из идей проекта «Днестр-III»: пригласить журналистов Молдовы и Украины своими глазами увидеть и своей кожей почувствовать, чем живет река. Мы проехали только небольшой отрезок в верховьях реки, но и впечатлений хватало более чем на 30 публикаций в прессе Молдовы, Украины и дальнего зарубежья. Мы очень хотели, чтобы у нас получилось, и сделали для этого почти все, что от нас зависело. Судить о результате вам – читателям, а мы надеемся, что вместе с авторами публикации внесли небольшой вклад в здоровье Днестра – реки без границ.

Николай ДЕНИСОВ, координатор международной инициативы «Окружающая среда и безопасность», Программа ООН по окружающей среде (ЮНЕП), Женева

устаи младенца глаголет истина

Опасности в дельте Днестра

Не все люди довольны тем, как днестровская ГЭС пропускает воду. Дело в том, что ГЭС действует по правилам, которые не очень хороши. По этим правилам ГЭС должна охранять рыбу, которая находится по реке выше, а в дельте Днестра рыбы больше и она разнообразнее, но воды ей не хватает и из-за этого она вымирает. Еще в дельте водятся

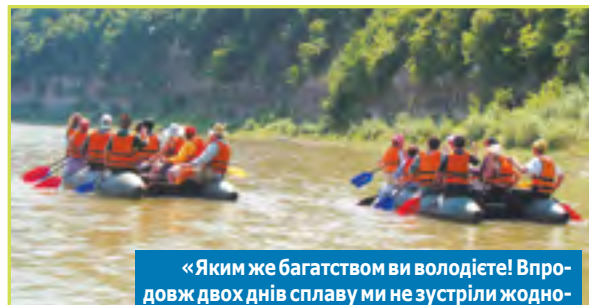
птицы, которые эту рыбу едят. А так как рыба вымирает, то птицы тоже умирают от недостатка пищи.

Сейчас идет подготовка новых правил для ГЭС. Их разрабатывает академик Яцки. Будем надеяться, что академик Яцки напишет правила, которые будут лучше предыдущих.

Антон ДЕНИСОВ, 11 лет, участник прес-тура, Швейцария

источник: Zon environment network, Женева

«Яким же багатством ви володієте! Впродовж двох днів сплаву ми не зустріли жодного мосту – лише високі зелені береги. Зовсім інші масштаби у порівнянні із переораною каналами і повністю «оцивілізованою» землею Великої Британії».

Алекс КІРБИ, журналіст-еколог

Бассейн реки – территория, с которой все поверхностные и грунтовые воды стекают в одну реку. Площадь водосбора Днестра – 72100 км². В Днестр впадают 386 притоков, самые крупные из них: Стрый, Золотая Липа, Серет, Збруч, Смотрич, Реут, Бык, Ботна, Турунчук.

Стабільність – довкілля: Про це дбає Ініціатива «Навколишнє середовище і безпека»

комісія ООН (ЕЕК ООН), Регіональний екологічний центр для Центральної та Східної Європи (РЕЦ) та в ролі асоціативного партнера – Відділення суспільної дипломатії Організації Північноатлантичного договору (НАТО).

Спектр конкретних проектів Ініціативи доволі широкий: від детального обстеження «гарячих точок» і розповсюдження інформації до сприяння країнам у зміцненні громадянських державних інститутів, вдосконалення політики та пошуку конкретних рішень.

Ще 2007 року на прохання Білорусі, України та Молдови Ініціатива «Навколишнє середовище і безпека» підготувала аналіз ситуації в цих країнах. Він базувався на вивченні наукової та спеціальної літератури, статистичних матеріалах та інших документах, а також дискусіях зі спеціалістами країн та представниками міжнародних організацій. У результаті цього сформувалась уява не тільки про характерні для регіонів проблеми, а й ті райони, деосереджуються та безпеки.

Одне слово, у травні 2010 року був здійснений прес-тур Південним Поліссям.

А в липні 2011-го журналісти України та Молдови здійснили мандрівку на плотах і катамаранах українською річкою Дністер. Усе, що вони там побачили, – у спеціалізованій газеті «Версії», яку випускає та редагує одна з учасниць екологічного сплаву Людмила Чередарик. Та перед тим, як підбити підсумки «журналістсько-водного» вояжу, всі його учасники надрукували у своїх виданнях.

Р.С. Прес-тур по Дністру разом із сплавом у липні 2011 року та підготовка цього спеціального видання під егідою міжнародної Ініціативи «Навколишнє середовище і безпека» (ENVSEC) при організації технічного сприяння ЮНЕП / ГРД-Арендаль Програми ООН з навколишнього середовища (Норвегія), Zon environment network (Швейцарія) та асоціацією «Зелений хрест» (Львів) у рамках проекту ЕЕК ООН-ОБСЕ-ЮНЕП «Транскордонне співробітництво та стійке управління в басейні річки Дністер» при співробітництві з ЧМГО «САЙТ» (Чернівці) та Громадською радою екологічних організацій при управлінні з охорони навколишнього природного середовища в Чернівецькій області.

Частушки - апокаліпсушки

Я пливу на катере,
Крою всех по матери:
– Отчего же, отчего
Нет воды в фавватере!

Нервно курят почем зря.
Дым встает под небеса,
То горят, горят леса!

Дно скрежещет
по камням,
Стон стоит по пристаням –
Там, слезами умываясь,
Рыба требует ням-ням.
Вместо корма ей везут
Отработанный мазут!

Без растительных пород
Исчезает кислород,
А без одного без газа
Задыхается народ.
Задыхается народ,
По колхозам недород!

Рыба плавниками бьет,
Птица рыбу не клюет
И от голоду немедля
Богу душу отдает.
Звери, птицы, не поев,
Умирают, околевают.

Я на палубе стою,
Плохо себя чувствую...
Я на палубе стою,
Плохо себя чувствую...

У клещей и прочих блох
Рацион из рук вон плох,
Потому что мир животных
Преимущественно сдох.
Гнус в отсутствии зверей
Кровь сосет из егжей.

А мне бы, бы,
бы, бы, бы...
Плывть отсель на катере
К растакой-то матери, –
Да, видать, не суждено:
Нет воды в фавватере, эх!..
Да, видать, не суждено:
Нет воды в фавватере!

1988 р.

Сатанеют егеря
И, окурками соря,
Невзирая на пожары,

Алексей ИВАЩЕНКО,
Георгий ВАСИЛЬЕВ,
Москва

Як із «мертвої» води зробити «живу»? Експерти відповідають на запитання: як урятувати Дністер

«Якщо порівнювати з Європою, то природа тут у гарному стані. В Англії немає таких просторів, неозорих горизонтів та безкраїх лісів. Наші землі надто загосподарьовані, вже немає того відчуття «дикої природи», що є в Україні», – саме такими були враження від знайомства з Дністром у відомого журналіста з Великої Британії Алекса Кірбі.

Репортер, який побував у найекзотичніших куточках планети, із захопленням говорив про димжання комах у селах понад Дністром, про коней, запряжених у вози, що тягнуть сіно, про українські поля, засіяні соняхами: «Будь ласка, цінують те, що маєте, адже в ньому – величезний потенціал. Це те, чого в нас уже не побачиш, і те, заради чого чимало людей, напевно, захоче сюди приїхати. Утім, лише в тому разі, якщо що природну красу вдасться зберегти», – вважає пан Кірбі. Дністер і справді здатен зачарувати – своєю величчю, дікістю, спокоєм... Проте належним чином оберігати цю красу ми такі й справді не вміємо: ріка сьогодні переживає не найкращі часи.

Воду після очищення скидати в річку можна, а користуватися нею (навіть для виробничих потреб!)... ні!

– Комунальні та промислові стоки Калуша, як, зрештою, і десятків інших населених пунктів, скидають у Дністер. Очисні споруди міста, що перебувають на балансі ЗАТ «Лукор», працюють добре, – переконує **заступник директора цього підприємства Роман РОСКО**: «Ми очищаємо як промислові, так і комунальні стоки. За всіма показниками, що їх контролюють сьгодні екологи і санітарні служби (а це до 25 інгредієнтів), ми не маємо жодного порушення. Очистка в нас – найкраща в регіоні: триступенева біологічна очистка з каскадним блоком доочистки». Однак, навіть попри те, що на ЗАТ «Лукор» ці очисні споруди називають «найкращими в регіоні», а воду, яку скидають у Дністер – такою, «що відповідає вимогам», для виробничих потреб ТОВ «Карпатнафтохім», співзасновником якого є той самий ЗАТ «Лукор», цю воду не бере. На підприємстві визнають: після очисних споруд за нашими стандартами вода вважається чистою, і відповідно до норм її МОЖНА скидати в Дністер, але для виробничих потреб вона НЕ ПІДХОДИТЬ, тож на виробництво беруть чисту воду з водосховища.

«Щоб організувати закритий цикл водопостачання, необхідні значні кошти: потрібна додаткова мембранна технологія очищення води, а вона дуже дорога. На закритий цикл водопостачання на підприємстві планують перейти до 2021 року», – розповів **заступник генерального директора ТОВ «Карпатнафтохім» Юрій БЕЗУГЛИЙ**. Європейців таке ставлення до ріки шонайменше дивує: «У нас заводу просто не дозволили б працювати, доки не організують закритого циклу водопостачання. А очисні споруди, які працюють у Калуші, в Швейцарії тепер побачиш хіба що в музеї», – сказала редактор швейцарської газети «Die Wochenzeitung» Сюзанн Боос після відвідин цих очисних споруд за програмою прес-туру «Екологічні проблеми басейну річки Дністер і шляхи їхнього розв'язання. Роль превентивної екологічної журналістики», де вона разом з Алексом Кірбі виступила як тренер для українських і молдовських журналістів.

Сюзанн БООС, редакторка швейцарської газети «Die Wochenzeitung»: – У нас заводу просто не дозволили б працювати, доки не організують закритого циклу водопостачання. А очисні споруди, які працюють у Калуші, у Швейцарії тепер побачиш хіба що в музеї.

Каналізаційні мережі Львівщини – на третину зношені

Утім, на превеликий жаль, більшість очисних споруд в Україні перебуває в набагато гіршому стані, аніж у Калуші, і тим, що вони працюють відповідно до вимог і стандартів українського законодавства, – похвалитися зазвичай не можуть. «Очисні споруди в Україні збудовані здебільшого в 1950–1960-х роках. На той час це був зразок технічного досягнення: навіть у Західній Німеччині не використовували таких технологій. Проте роки зробили своє. Сьогодні очисні споруди в трагічному стані – вкрай зношені, прогніли й буквально розсипаються», – сказав **Норберт ЛЮКЕ, експерт**

із ЄС, задіяний до програми моніторингу використання стічних вод в Україні, на міжнародному семінарі щодо можливості ревіталізації річки Полтва у Львові. Як зазначають в управлінні житлово-комунального господарства Львівської облдержадміністрації, майже третина каналізаційних мереж в області експлуатується в укрвай застарілому й аварійному стані, майже половина каналізаційних насосних агрегатів амортизована. Централізованим водовідведенням охоплено лише 89% населення, яке має доступ до централізованого водопостачання, а очисні споруди в сільській місцевості здебільшого відсутні. Аналогічна ситуація й в інших областях, тож не дивно, що саме комунальні стоки є головним забрудником ріки Дністер.

Свою лепту до забруднення водойм додають і сміттєзвалища: «Багато сміттєзвалищ розміщено на третині стихійних сміттєзвалищ сміття на першій заплавної терасі та на заболочених територіях узагалі заборонено. Втім, скажімо, на Львівщині понад третину стихійних сміттєзвалищ розташовано саме біля водойм», – каже **старший науковий співробітник Інституту екології Карпат Тарас МИКИТЧАК**. Таким чином, усю токсичну гідоту зі сміття дощові води змивають у ріки й потічки.

«Тромбом» на річці є Дністровська ГЕС

– Справжньою трагедією для ріки є Дністровська ГЕС та ГАЕС, – вважає експерт **Іван РУСЕВ, експерт із водно-болотних угідь**, який уже понад 20 років вивчає дельту Дністра. Саме ці споруди науковець називає «тромбом на ріці», що порушують природні процеси. Це класичний приклад радянського будівництва: без належного доступу громадськості і з присмаком агітатоманії (щоби створити водосховище, необхідне для роботи ГЕС, були затоплені села).

Дамба – нездоланний бар'єр для мешканців водойми, тож Верхній та Нижній Дністер – навіки розділені. Крім того, нижче за течією після гідро-споруд дільна ріка мертва.

– ГЕС працюють таким чином, що вони скидають воду з нижніх шарів водосховища. А там її

температура навіть улітку, коли надворі спека, – 9–11 градусів. У ній практично немає життя, – каже **Іван Русев**. Науковець пояснює: «Ріка, в якій немає життя, – це не просто водойма без риби, а водойма, яка не має здатності до самоочищення. Від цього суттєво страждає Молдова, адже на кордоні вона отримує саме таку безжиттєву воду».

Презентацію Дністровського гідроенергокомплексу посадовці на цьому підприємці розпочинають так: «Перш за все, призначенням Дністровського комплексу було акумулювати і регулювати стік Дністра, оскільки він є гірською річкою, в якій мінімальний стік води – 40 кубометрів за секунду, а максимальний може сягати кілька тисяч кубометрів на секунду. Щороку від цих паводків були великі збитки. Тому завдання ГЕС було зарегулювати

температура навіть улітку, коли надворі спека, – 9–11 градусів. У ній практично немає життя, – каже **Іван Русев**. Науковець пояснює: «Ріка, в якій немає життя, – це не просто водойма без риби, а водойма, яка не має здатності до самоочищення. Від цього суттєво страждає Молдова, адже на кордоні вона отримує саме таку безжиттєву воду».

Додатковим лихом для Дністра, вважають екологи, стала ГАЕС. Гідроакumuлюючу електростанцію було спроектовано ще за радянських часів. Суть її роботи полягає в тому, що в ту пору доби, коли в мережі України є надлишок енергії, найпотужніший в Європі насос має закачувати 32 мільйони кубометрів води на висоту 150 метрів, а коли енергії бракує, то на електроенергію перетворюють енергію піднятої нагору води. Втім, вода, яка пройшла таку м'ясорубку, стає мертвою. Також серйозні ризики пов'язані з тим, що верхній басейн ГАЕС розташований на карстових порожнинах. «Викликає також сумніви надійність запропонованого розробниками глиняно-пліркового екрана ложа водосховища ГАЕС. Рівень сейсмічності місцевості оцінено до восьми балів за шкалою Ріхтера, зсувонебезпечність у зоні будівництва призвела до того, що всі гідроспоруди комплексу вже мають тріщини. Усе це може спричинити великомасштабну техногенну катастрофу», – констатує **Ірина ГОЛОВКО з Національного екологічного центру України**.

Іван РУСЕВ: – Ріка, в якій немає життя, – це не просто водойма без риби, а водойма, яка не має здатності до самоочищення.

А от Іван Русев вважає, що насправді пріоритети розставлені інакше: «Навесні, коли для нормального нересту риби в дельті Дністра необхідний паводок, на дамбі в Новодністровську не скидають води стільки, скільки потрібно для цього. А ще індикаторами стану Дністра є вразливі види птахів, які залежать від гідрорежиму, – адже вони живуть на межі між водою та суходолом. Це, зокрема, блискучі ібіси, різноманітні види куликів, чаплі, які гніздяться в очеретах і шукають собі корм на мілководді. Від сили течії на мілководді залежать також деякі види комах, зокрема, бабок. Серед них – і «красуня дівчина», бо коли немає течії, то вона не відкладає яєць униз листків водяних рослин. Якщо нема відповідних умов – вони або відлітають на інші території, або гинуть. Саме тому, коли весняного паводку немає, вся екосистема на Нижньому Дністрі гине», – наголошує науковець.

Прічетність до негараздів у дельті Дністра на Верхньому Дністрі заперечують: «У правилах експлуатації передбачено, що раз на рік для заповнення Дністровських плавнів проводять екологічний запуск, щоби забезпечити весняний паводок. Кількість скидів визначають на міжвідомчій комісії, яка включає всі зацікавлені сторони: зокрема, туди входять представники Одеси та Молдови», – пояснив **заступник начальника Дністровсько-Прутського басейнового управління водних ресурсів Олександр ТОНІСВИЧ**. Утім, коли води з верхньої течії Дністра до водосховища надходить менше, ніж очікувалося, доводиться йти на компроміс і скидати менше, бо коли спустити забагато, то вся ікра в Дністровському водосховищі загине, пояснюють енер-

гетики. Екологів такі аргументи просто обурюють: «НаДністровському водосховищі просто заробляють. Отож і нехтують природною, надзвичайно багатою та цінною екосистемою дельти Дністра задля розведення риби у водосховищі! По-перше, кормова база тут слабка, а температури низькі, та й у штучній системі ніколи не буде такого багатства рибних ресурсів, як у природній. Крім того, відколи це завданням Дністровського водосховища є розведення риби?» – дивується експерт із водно-болотних угідь **Іван Русев**. Науковець десятки років намагається отримати «Правила експлуатації гідроелектрокомплексу», аби зрозуміти, чому й через кого страждають мешканці природного середовища, які живуть нижче від ГЕС і Дністровського водосховища. Утім, навіть у частину, в якій йдеться про охорону навоколишнього природного середовища, досі йому отримати не вдалося. «Це документ для внутрішнього користування», – пояснюють на ГЕС. «А де ж доступ громадськості до екологічної інформації та участі в ухваленні рішень стосовно довкілля, гарантований українським законодавством?» – дивується **Іван Русев**. Сьогодні гідроелектростанції живуть за «Правилами експлуатації» майже 30-річної давності, ухваленими за радянських часів. Переконують, що працюють над розробкою нових правил. Якими будуть ті правила і чи буде в них узятю до уваги думку громадськості – як української, так і молдовської сторони, яка розташована нижче за течією, – досі невідомо.

Додатковим лихом для Дністра, вважають екологи, стала ГАЕС. Гідроакumuлюючу електростанцію було спроектовано ще за радянських часів. Суть її роботи полягає в тому, що в ту пору доби, коли в мережі України є надлишок енергії, найпотужніший в Європі насос має закачувати 32 мільйони кубометрів води на висоту 150 метрів, а коли енергії бракує, то на електроенергію перетворюють енергію піднятої нагору води. Втім, вода, яка пройшла таку м'ясорубку, стає мертвою. Також серйозні ризики пов'язані з тим, що верхній басейн ГАЕС розташований на карстових порожнинах. «Викликає також сумніви надійність запропонованого розробниками глиняно-пліркового екрана ложа водосховища ГАЕС. Рівень сейсмічності місцевості оцінено до восьми балів за шкалою Ріхтера, зсувонебезпечність у зоні будівництва призвела до того, що всі гідроспоруди комплексу вже мають тріщини. Усе це може спричинити великомасштабну техногенну катастрофу», – констатує **Ірина ГОЛОВКО з Національного екологічного центру України**.

Про екологічну свідомість

Та це ще не всі негаразди. Наприклад, сплавляючись рікою, за день можна побачити не одну вантажівку, до якої закидають піщано-гравійну суміш чи каміння з річкового берега. Це, зрозуміло, промисел незаконний. Утім, крадіж чомусь не сахаються, побачивши людей, не ховають номерів своїх машин, а почувають себе тут, як господарі.

Дощові води змивають у Дністер пестициди й нитрати, які вносять на поля мешканці понад рікою. Тут незаконно вирубують ліс, що сприяє змиванню забрудників у річку, а берегову зону продовжують забудовувати розкішними віллами... Усе це поволі вбиває ріку.

– Якихось 50 років тому в нас була схожа ситуація. Водойми були настільки брудними, що вони смердїли і риба в них гинула, і купатися в них не можна було. Тоді запровадили закон, що кожен населений пункт, кожне село повинно мати свої очисні споруди. Крім того, заборонили використовувати чимало хімічних сполук у миючих засобах, зокрема фосфати. Сьогодні вода у нас і справді чиста. Тож кардинально змінити ситуацію все-таки можна», – впевнена Сюзанн Боос. Проте, щоби досади такого результату, найперше слід змінити світогляд і ставлення до води.

Наталія ГОРБАЇНЬ, газета «ДЕНЬ»

Чи зуміє Хотинський Національний природний парк зберегти річку? Розмірковує спеціаліст

Веризуб водиться тільки в Дністрі

«Кам'яні скелі різноманітних форм і дерева в незлічених комбінаціях безперервно змінюють ландшафт... Деякі місця на Дністрі такі гарні, що простяся на полотно, з нетерпінням чекаючи талановитого пейзажиста...» – так писав про Дністер ще в XIX ст. відомий письменник і етнограф Олександр Афанасьєв (Чужбинський). Та Дністер унікальний не лише красою пейзажів, а й багатою фріцією. Усе це може спричинити великомасштабну техногенну катастрофу», – констатує **Ірина ГОЛОВКО з Національного екологічного центру України**.

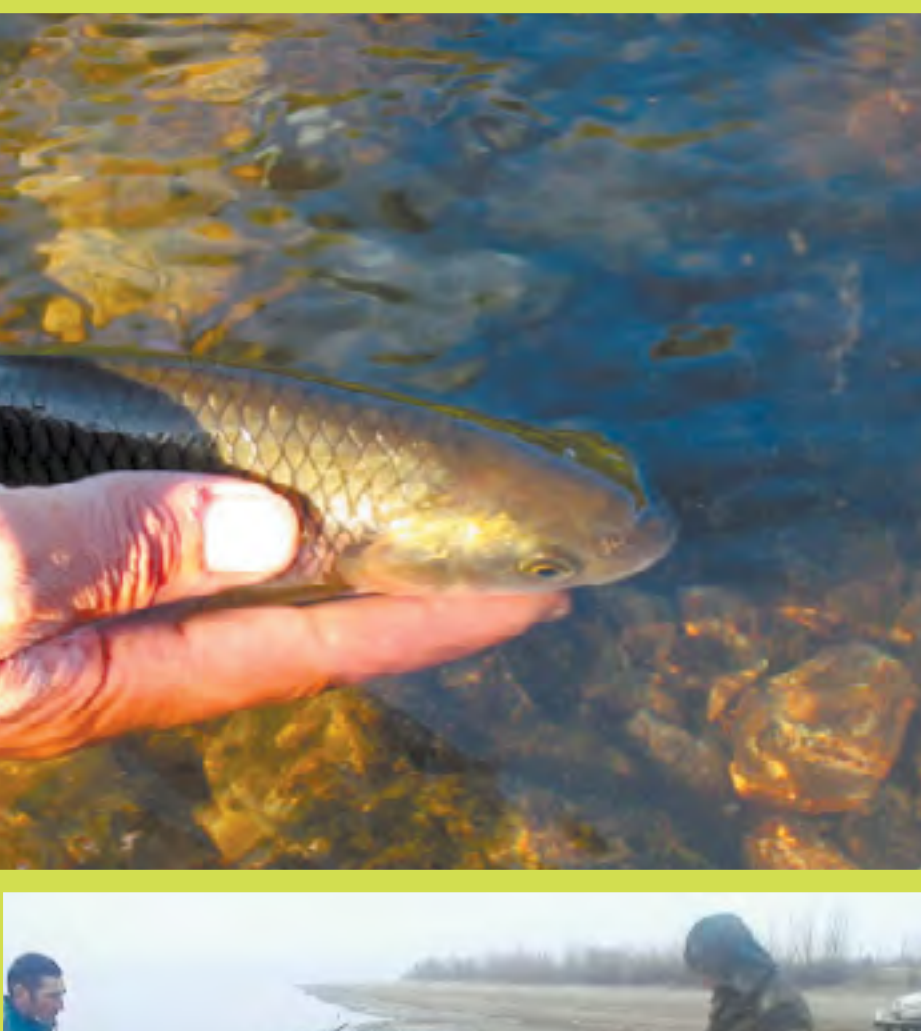
Щоби зберегти басейн Дністра в його первозданному вигляді, у вересні 2011-го року був створений Національний природний парк «Хотинський».

У річці водиться стерлядь. Цінна вона тим, що не має генетичних домішок. Тому, перш за все, є цікавою для науковців. А веризуб – вид, який зберігся виключно у нас. Харчується молюсками і тому має велике значення у трофічних ланцюгах живлення. Умбра, пічкур дунайський довговусий, чол великий... Це лише неповний перелік унікальних видів, які водяться у наших водах. Однак ситуація на Дністрі – дуже складна. Браконьєри – на кожному кроці. Та й сітки продаються безконтрольно, вони дешеві й доступні.

«Популяція веризуба, який водиться у Дністрі – єдина у світі. Та існування цього виду під загрозою у зв'язку з шахрайськими промислами. Нещодавно браконьєри продали 300 кг цієї риби».

– Свого часу, як на мене, зробили дуже велику помилку, зарегулювавши стік Дністра побудовою водосховища. Це абсолютно змінило умови для існування різних видів риби. А точніше – ці умови стали просто непридатними для їхнього життя. Чимало видів тварин і рослин дійшли вже

Чи зуміє Хотинський Національний природний парк зберегти річку? Розмірковує спеціаліст

Впімали на гарячому: осінь 2011

до такої межі, коли самі відтворюватися нездатні. Тож одне із завдань парку – створити умови, за яких відтворення буде можливим. У тому числі – створення об'єктів для штучного відтворення та наступного випуску в природу.

Науковці проти промислу риби у водосховищі

Однією з проблем Дністра стало, власне, його використання. Тут існує дві думки: прихильники першої стверджують, що річка повинна використовуватися і приносити державі кошти, а друга – наполягає на цінності її як екологічного об'єкта, тож і необхідності збереження у первозданному природному стані. Адже на всій землі таких об'єктів лишилося не так вже й багато.

У 1987-1991 рр. науковці інституту гідробіології дослідили стан іхтіофауни Дністровського водосховища, – зумовлений зміною гідрологічного режиму. Так ось, висновки науковців щодо промислового освоєння Дністровського

водосховища були однозначні: промисел є недоцільним. Та, незважаючи на це, від 1991 року промисловий лов на Дністрі розпочали з подачі Чернівецької обласної ради як експериментальний і короткотерміновий. Насправді ж він проіснував до 2005-го, після чого облрада прийняла рішення про 5-річний мораторій. Ініціативу підтримали Тернопільська, Хмельницька та Вінницька обласні ради. 2010 року Дністровському водосховищу був виділений ліміт – 50 т риби. А 2011-го створено НПП «Хотинський», отже промислове використання Дністра не передбачається.

Нині продаж Дністровської риби в спеціалізованих закладах не здійснюється. Водночас стихійні ринки заповнені незаконно добутою рибою. Зазвичай, вона немає ні ветеринарних, ні санітарних посвідчень, що створює передумови для отруєння рибою та рибопродуктами. Такі випадки, на жаль, уже відомі. До речі, значна частина риби з Дністровського водосховища продається на

ринку в Летичеві.

Якщо говорити про доходи з рибництва, то в області є 1150 ставків, загальною площею близько 3000 га. Середня їхня продуктивність – 6-7 центнерів риби з гектара. Якщо задіяти всі ставки, які й призначені для риборозведення, то отримаємо колосальну цифру. Чернівецька область, яка, до речі, займає 4-те місце в Україні за насиченістю водними об'єктами, могла б прогодувати своєю рибою пів України! Але більшість із цих ставків передана в оренду для риборозведення, якого насправді немає. Дехто навіть унікає сплати податків і орендної плати за землі водного фонду. Якщо порахувати площу та середню вартість оренди, то можна прикинути, який дохід мала би держава. Особливих математичних здібностей для цього не треба.

Замулення...

Та повернімося до Дністра... Ще одна проблема – замулення водосховища. У зв'язку зі спорудженням ГЕС, мул осідає в межах Хмельницької та Чернівецької областей і мулові накопичення дуже потужні. Тому важко навіть уявити, яким буде водосховище через 50 років. Швидше за все, воно стане болотом.

Існує й питання риборозведення у водосховищі та Дністрі. Адже, щоби водойма використовувалася для рибогосподарських цілей, треба, щоб екологічна система була здатна до самовідтворення. А для цього вона повинна містити не менше 30% мілководь, які слугують за місця нересту. Оскільки Дністровське водосховище – каньйонного типу, то кількість мілководь при найбільшому підпорному рівні – лише 6,7%. Навіть та риба, яка тут живе, не має де нереститися! Але що казатимемо, коли саме Управління охорони використання та відтворення водних живих ресурсів, замість того, щоб охороняти, стало браконьєрство?!

Ярослав КОГУТЯК, заступник директора з наукової роботи Держкомрибгоспу природного парку «Хотинський»

**ВІД РЕДАКЦІЇ
І шуку кинули у річку?!**

Управління охорони використання і відтворення водних живих ресурсів у Чернівецькій області очолює нині Микола Сивоус, який був звільнений з аналогічної посади у Львівській області. Причини звільнення та переведення невідомі, проте, згідно з рішенням Львівської обласної ради від 20 квітня 2010 року, його роботу було визнано незадовільною та рекомендовано голові Держкомрибгоспу Олегу Довбишу звільнити п. Сивоуса із займаної посади. Рішенням облради передували звернення сільських, міських, районних рад Львівської області, виконкомів, адміністрацій, партійних організацій (більше 30 звернень). До того ж, львівські рибалки зібрали понад 20 тисяч підписів за звільнення М. Сивоуса. Ці «томі звернень» справляють наймовірне враження...

Натомість, яким чином п. Сивоус опинився у Чернівецькій області та кому це було потрібне – залишається загадкою...

Как энергетики «запрягли» Верхний Днестр

Директор Днестровской ГЭС рассказывает журналистам о станции

О чем поведала река

Как известно, нынешняя Молдова в ее современных реальных границах практически лишена полноводных рек. Днестр – главная артерия, снабжающая питьевой водой население, проживающее на обоих берегах. Каково состояние реки в ее верхней (украинской) части? Вода какого качества поступает к нам? Это отнюдь не риторические вопросы. От ответов на них зависит качество жизни нескольких миллионов человек, объединенных одним общим понятием «Днестровский бассейн».

Так что же происходит на нашей общей реке? Первое, что бросилось в глаза: нам не встретился ни один рыболов. Даже мальчишки предпочитали резвиться в теплых волнах, а не стоять с удочкой на берегу. Потом стало ясно: рыбы очень мало!

Да, рассказы о днестровском рыбном изобилии 50-60-летней давности теперь похожи на ностальгические воспоминания о «золотом веке». Всего лишь поколение тому назад река была полноводной, судоходной, чистой и кишела ценными породами рыбы. Ныне же подводный мир самой крупной реки Молдовы изменился до неузнаваемости. Горько удивился бы наш земляк, всемирно известный академик Лев Берг, оказавшись он сейчас на берегах родного Днестра! И в помине нет тех рыб, с описания которых он начал свое восхождение на научный Олимп. В голодные послевоенные годы сазана и леща ловили корзинами, а на мелководье – порой просто руками. Стех пор численность промысловых рыб низовьев Днестра катастрофически сократилась. Если принять улов 1945-1950-х за 100 процентов, то в 1999 году он составил в нашем регионе только 1(!) процент. Очень изменился и видовой состав. В середине прошлого века, например, на сазана приходилось 20,7 процента улова, в 60-е – 4,2, в 70-е – 3,7 процента, а в 90-е он исчез совсем. Сомы тоже почти не стало. Об осетровых рыбах остались одни воспоминания.

Между тем, еще в 50-е годы прошлого века в Тирасполе и Бендерах вовсю работали рыбозаводы, и на каждом – цех по выпуску черной икры. Этот деликатес был родом из днестровских вод. Тогда сюда заходили белуга,

осетр, севрюга, шип. Они исчезли, теперь реку оккупируют непромысловые рыбы. Например, появилась колюшка трехиглая. Кормом для более крупных товаров она служить не может. Стоит ее проглотить, как эта незваная гостья своими иглами разрывает кишечник. Зато сама безанказанно занимается разбоем: пожирает икру благородных рыб.

И это, конечно, не единственная причина рыбного дефицита. Химическое и органическое загрязнение – невидимый враг, притаившийся в речных глубинах. На первый взгляд река кажется чистой. Но вот несколько лет назад рыбаки из Кривуля поделились своей добычей с учеными

из лаборатории гидрохимии Института зоологии Академии наук Молдовы, а те провели исследование лещей, окуней, карасей, карпов, красноперок. По словам доктора-хабилизат Елены Зубковой, оказалось, что печень лещей была тяжело поражена. Лещ питается донными отложениями, которые могут содержать пестициды и гербициды, смытые туда с полей. А в рыбе, выловленной в украинском Днестровском водохранилище, обнаружены еще и радионуклиды, и тяжелые металлы в концентрациях, значительно превышающих предельно допустимые. Да, в «живом серебре» Днестра – значительная примесь яда. Опасные вещества не только попадают

... И это тоже Днестр

в реку с каждым дождем, они затаились в глубине еще с советских времен, когда «химии» в колхозах не жалели.

Тут самое время вспомнить и о сбросе калийных удобрений в Днестр, который произошел на Стебниковском химкомбинате еще в 1983-м. Тогда по днестровской ихтиофауне был нанесен сокрушительный удар. Река еще не оправилась от первого акта этой эко-трагедии, а ей уже грозит второй, который может стать последним. Если не прибегнуть к экстренным спасательным мерам, мы лишимся не только рыбы, но и самого Днестра. При этом пострадают все территории, находящиеся в бассейне реки. Недаром ее относят к категории трансграничных.

«Тромбы» водной артерии

Рыба стала исчезать после того, как на реке началось активное гидростроительство. Об этом не раз говорили молдавские ученые. Счет потерям открыла Дубоссарская ГЭС в Молдове. Именно тогда исчезли осетровые: из-за плотины они уже не могли подняться вверх по реке до привычных нерестилищ. Потом появилась Новоднестровская ГЭС на Украине. Ее мы и посетили во время экспедиции. Вспомнилось, что говорил нам до этого исполнительный директор Международной ассоциации хранителей реки «Есо-TIRAS» Илья Тромбицкий:

– Эти электростанции нанесли бассейну Днестра непоправимый ущерб. Теперь навсегда потеряны многие виды рыб, потому что Дубоссарская и Новоднестровская ГЭС изменили гидрологический и температурный режимы реки. Здешние воды стали просто непригодны для ценных пород. Весной они на несколько градусов теплее, а летом – холоднее, чем нужно. Плюс ко всему, отрицательно сказываются слишком обильные половодья и неестественно сильные обмеления под плотинами, когда реку в некоторых местах можно перейти вброд. Все это – результат несогласованной работы двух гидро-комплексов, находящихся в разных государствах. Они накапливают и сбрасывают воду, считаясь лишь с собственными нуждами, а не руководствуясь бассейновым принципом.

Член нашей экспедиции эксперт-эколог доктор биологии из Одессы Иван Русев с горечью рассказывал, как «местечковая» политика руководства Новоднестровской ГЭС губительно сказывается на состоянии днестровских плавней – сверху недодают положенный объем воды, а в низовьях реки происходят необратимые экологические изменения: рыба не в состоянии нереститься.

– А все потому, – с возмущением пояснял ученый, – что в водохранилище ГЭС теперь живет большое рыбное стадо. Но ведь водоем создавался совсем для других целей. С каких это пор энергетики стали заниматься дополнительно еще и рыбозаведением?! Теперь они придерживают воду для «своей» рыбы, не считаясь с экологическими нуждами Нижнего Днестра.

Вечный снег Калуша

Калуш – город, где никогда не тает «снег». Увидев белые сугробы вокруг тамошнего озера, мы пришли в недоумение: откуда они при 30-градусной жаре! Но потом нам пояснили: войдешь в этот водоем и не вернешься. Он мертв: химический фильтрат (это и белая «изморозь» вокруг) давно убил все живое. Здесь накоплены многолетние остатки («хвосты») производства всевозможных местных полимерных материалов. Вот они и вылезают из-под земли... Картина жуткая!

О Калушском «хвостохранилище» мир заго-

ворил лишь в прошлом году, но местные жители живут на этой химической бомбе уже много лет. Виной всему – здешнее месторождение калийных солей. Оно разрабатывается с 1868-го года. В июне 1997-го здесь был запущен современный комплекс по производству полиэтилена. В результате сложных имущественно-финансовых преобразований возникла странная ситуация: прибыли получают владельцы предприятий, а экологические проблемы вынуждено решать государство.

Вот некоторые из наиболее острых:

1. Если не выдержит плотина хвостохранилища (озеро-отстойник с жидкими отходами производства), которая уже не соответствует нормам безопасности, отходы химпроизводства из «Мертвого озера» попадут в Днестр. Последствия будут гораздо серьезнее, чем после Стебниковской трагедии.

2. На расположенном в окрестностях Калуша полигоне (единственном в Европе хранилище токсичных отходов такого типа) хранится около 12 тысяч тонн гексахлорбензола (вещество наивысшего класса опасности) – это треть всех токсичных отходов Украины.

3. В результате принятых в свое время неправильных решений относительно расположения и эксплуатации хвостохранилищ, отвалов, аккумулярующих емкостей и способа ликвидации шахтных пустот, образовавшихся в результате хозяйственной деятельности химических предприятий, было нарушено экологическое равновесие в толще горных пород Калуш-Голынского месторождения калийных солей. Это привело к многочисленным провалам в земной поверхности над площадью шахтных полей в Калуше, разрушению зданий (это сотни жилых домов, отселению подлежат десятки тысяч жителей города) и коммуникаций, засоление водоносных горизонтов в городе и селах Кропивник и Сивка-Калушская. Надо ли говорить, что подземные

решения проблемы, но...

Узнав, что в Калуш приехали журналисты, к нам обратился бывший местный депутат, председатель экологического НПО «Зеленый мир Карпат» Михаил Довбенчук. Он заверил нас, что ничего не изменилось и вручил целую кипу подтверждающих документов. Сейчас он ведет неравный бой с чиновниками, пытаясь узнать, как были истрачены деньги. Ведь сейчас Калуш просит дополнительно еще 168 миллионов гривен.

Большая стирка

Днестр в его верховьях – шире, а течение – быстрее, чем в наших краях. Песчаных пляжей почти не видно, но там, где они есть, жители прибрежных сел устраивают «большую стирку» прямо в Днестре. Вот собирают уже высохшее белье 40-летняя Ярослава и ее три дочери. Стиральной машины у женщины нет, а зато есть 12 детей. Старший сын должен сейчас приехать на телеге, чтобы отвезти родню домой.

– В селе нет ни водопровода, ни канализации. Колодец у нас глубокий, трудно таскать воду для такой большой семьи, – рассказывает Ярослава. – И не я одна стираю в Днестре. Все соседи так делают.

...Вечный «снег» Калуша

воды текут в Днестр?

Путешествующий с нами координатор Международной инициативы «Окружающая среда и безопасность» географ Николай Денисов рассказывал, что в 2010-м комиссии ООН и НАТО провели здесь тщательные исследования, выработали рекомендации по утилизации опасных химикатов. Результат как будто не заставил себя ждать: в том же году специальным законом Калуш и прилегающие к нему села объявили зоной чрезвычайной экологической ситуации. Правительством выделило 497 миллионов гривен для

А ведь таких сел вдоль реки – сотни. Поэтому и несет Днестр в Черное море несчитанные килограммы стирального порошка. К опасной бытовой химии добавляется сельскохозяйственная, что смывается дождями с полей. Да еще каждый двор вносит свою лепту бытовыми стоками. В Молдове ситуация точно такая же.

День Днестра

Пока мы путешествовали по реке, ответственность и НПО с обоих берегов отметили День Днестра. Уже по традиции четвертый год

подряд «столицей» праздника становится село Чобручи Слободзейского района, а его «дирижером» – директор местного Дома культуры и одновременно председатель НПО «Турунчук»

сти, включающие представителей основных заинтересованных министерств и ведомств, которые должны взять на себя координирующую роль, – пояснил исполнительный директор Международной ассоциации хранителей реки «Есо-TIRAS» Илья Тромбицкий. – Для Днестра такой комиссии пока нет, хотя предусматривающий ее сооружение проект уже десяток лет находится на согласовании в правительствах Молдовы и Украины».

И это в то время, когда – и мы лично в этом убедились – без экстренных согласованных мер по спасению Днестра пострадают огромные территории, все жители бассейна реки. Иначе в недалеком будущем на уроке географии школьники будут показывать на карте... озеро Днестр между Украиной и Молдовой. Неужели на смену эпохе Великих географических открытий пришел век Великих географических закрытий?

Наша справка: Нет живого существа на планете Земля, которое могло бы выжить без воды. Вода – главная необходимость для жизни и здоровья человека, его благосостояния, а также для сохранения окружающей среды. Ключевое значение для развития всего общества имеет связь между водой и продовольственной безопасностью. В период до 2050 года вода в мире будет играть еще большую роль в поддержке сельскохозяйственных систем, поскольку предстоит кормить и создавать средства к существованию для дополнительных 2,7 млрд. человек. Орошение увеличивает урожайность большинства культур от 100 до 400 процентов, и орошаемое земледелие в настоящее время вносит свой вклад в 40 процентов продуктов питания в мире. Это тем более важно, если задуматься, что для производства ежедневного питания для одного человека необходимо от 2.000 до 5.000 литров воды.

Наталья БАРБИЕРУ, Бендеры,
Олег БАНАРУ, Кишинев

Мнения, выраженные здесь, принадлежат авторам. Бюллетень для приднестровских НПО №4 – 2011 на сайте Льва Берга berg.bendery.md и под названием «Верхний Днестр в кандалах энергетиков» – dialog.mdhttp://moldova.i-learn.co.uk/ru/article/default.aspx/1376

«Досить» – лише така дія врятує людство

Історія нинішніх земель закінчиться, якщо ми не змінимо концепцію свого проживання на голубій планеті. За переконанням окремих екологів, до 2100 року на Землі залишиться всього 1 млрд. людей

– Екологічні зміни, що відбуваються протягом останніх десятиліть на планеті, засвідчують: ми стоїмо на краю прірви. Та поки що тільки від нас залежить, чи виживе людство. Але для цього треба кардинально змінити своє мислення. Хоча й часу залишилося обмаль. Якщо ситуацію пустити на самотплив, людство кане в Лету, як чимало біологічних видів в історії землі, – засвідчує **Алекс КІРБІ, відомий англійський еколог, журналіст, письменник, який віддав екологічній пропаганді на каналі Бі-Бі-Сі майже чверть віку. Його книги про глобальні зміни в атмосфері планети є одними з найбільш авторитетних у Європі. Достатньо сказати, що передмову до видання книги «Kick The Habit» («Позбутися старих звичок») написав Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун.** <http://www.bbc.co.uk/podcasts/series/fooc>

Екологія та довкілля – на дні пріоритетів

– **Алекс, коли Ви спілкувалися з колегами під час інтерактивного навчання на берегах Дністра й розповідали про екологічні проблеми та їхнє висвітлення в ЗМІ, звернула увагу на Ваше зауваження, що питання довкілля у списку пріоритетів опускаються все нижче, тоді як самі екологічні проблеми спливають «на гора»... Все справді так погано?**

– Кількість катаклізмів, що відбуваються нині, – яскраве тому підтвердження. Учені вже забили на сполох. Та пересічні громадяни, як правило, не дуже переймаються змінами клімату чи іншими проблемами навіколишнього середовища. І подібне спостерігається скрізь, не тільки в Україні. Коли ми, скажімо, проводимо опитування людей у Великій Британії про те, які проблеми вони вважають найбільш важливими, то екологія й довкілля у списку пріоритетів опускаються з кожним роком все нижче.

– **Людам зараз не до екологічних проблем, особливо у нас в Україні, де більшість просто виживає, дбаючи в основному про хліб насущний...**

– Так-то воно так, але світогляд мають міняти всі без винятку – від Президента до двірника. Іншого виходу просто немає. Достатньо познайомитися з аналізом усіх фактів і оцінити наявні нині загрози та ризики, як це зробило чимало вчених, і буде достатньо...

– **Для фільму жавів?**

– Щось на зразок того, хоча я не прихильник трилерів. Але сумна картина чекає на нас вже у 2050 році. Населення Землі зростає ще на 2 млрд. людей. Отож і людям, і всій планеті вже зараз загрожують численні біди. Серед них – голод, збільшення кількості стихійних лих, розповсюдження захворювань, втрата біологічного різноманіття, численні людські жертви. А далі, якщо не вжити рішучих дій, все буде ще гірше.

Багаті країни спкувають землі

– **А якщо збудуться передбачення того, що до кінця нинішнього століття на планеті залишиться всього 1 млрд. населення?**

– То люди при такому розкладі житимуть тільки довкола Північного та Південного полюсів, бо всі інші території Землі стануть непридатними для існування. Стосовно ж соціального ладу, то, швидше за все, він деградує до тієї форми, за якої малочисельні олігархи силовими методами будуть жорстко контролювати все інше населення.

До речі, мій колега описав ще одну проблему, з якою найближчим часом зіткнеться людство. Зараз багаті держави купують у бідних землі для забезпечення себе харчами, що рано чи пізно зі зростанням числа жителів землі стане основою для численних конфліктів. Джерела продовольства вже до кінця цього століття будуть перевантажені.

– **Чи здатні ми ще врятуватися? Або так: що, на Вашу думку, може врятувати світ?**

– Ми врятуємося за єдиної умови – якщо навчимось говорити «досить». Але попри це ще треба оволодіти дуже складною наукою – навчитися ділитися тим, що маємо. І, нарешті, зрозуміти, що Земля – спільна і ми всі сусіди, які напруму пов'язані одні з одними.

Мандруючи українським Дністром, на власні очі переконалися, чим саме і де забруднюють річку.

– **Що знають британці про Україну та її екологічні проблеми?**

– Коли у Великій Британії цікавишся цим, то тебе найперше запитують: «А де саме ця країна?». Втім, Чорнобильська АЕС зробила вас відомими. Той, хто цікавиться темою довкілля, знає про ваші проблеми енергетики та скучення енергостанцій, забруднення навіколишнього середовища. Скажімо, мандруючи українським Дністром, на власні очі переконалися, чим саме і де забруднюють річку. Але, якщо чесно, то я зачарований українськими краєвидами. Ви щасливі люди, бо можете гуляти на галявинах, де випасаються корови й коні. У Британії таких місць практично вже немає. У нас люди вже не хочуть самі утримувати худобу. Цим займаються лише фермери.

Формула порятунку світу проста:
1. Навчитися говорити «досить».
Тобто обмежити свої апетити (себто апетити людства), але не в прямому, а в переносному значенні;
2. Добровільно ділитися тим, що маємо;
3. Зрозуміти, що Земля – спільна, і ми всі сусіди, пов'язані одні з одними.
 Людмила ЧЕРЕДРИК, «Версії»

ІЗ РОЗМОВИ МАР'ЯНИ БЕРВОВСЬКОЇ З АЛЕКСОМ КІРБІ – Ваша книжка «Kick The Habit» – «Позбутися старих звичок» стала фактично настільною для тих, хто прагне допомогти планеті уникнути страшних наслідків глобального потепління. Понад 20 років ви роз'яснюєте людям причини цього небезпечного для життя явища, які небезпеки атомної енергетики та проблеми вичерпності природних ресурсів.

У Британії, як відомо, «зелені медіа» виокремилися одними з перших у світі. І ви, Алексе, бачили, як практично з нуля формувалася окрема галузь медіа – екологічна журналістика. Як усе починалося?

– Найбільше уваги до природоохоронної теми, пригадую, було у 70-х роках. Саме тоді відбулася міжнародна екологічна конференція в Стокгольмі. Після неї все частіше звучало словосполучення «екологічний журналіст». Однак це не особливий вид кореспондента. Головний досвід для журналіста, не тільки екологічного, здобувається практикою репортера. Якщо ви довго працювали репортером, то вам у стократ легше буде працювати в будь-якій тематичній журналістиці. Я сам починав як новинар, готував репортажі, відшліфовував композицію тексту. Екологічна журналістика пов'язана з низкою галузей: від природознавства до дипломатії, які теж треба добре опанувати. Але саме постійний голод до фактів, інформація спрага та бажання проникнути в ситуацію допомагають написати добрий текст. І, мабуть, було б зле, якби журналіст став фахівцем у певній галузі, бо надлишком термінології він спантеличить читача і доступно не пояснить суть справи.

Пригадую, як писав про атомну енергетику. Усвідомлював, що його читатимуть як представники «Гринпису», які дуже насторожено до цього ставляться, так і представники сфери атомної енергетики. І, знаєте, що тут головне? Не стати на чиюсь сторону, шукати пояснення, найперше, думати про сенс написаного. З власного досвіду скажу одне правило: **Follow the money – Стежте за тим, куди йдуть гроші, в економіці приховані проблеми екології.**

– **Чи можете пригадати випадок, коли тексти екологічних журналістів допомагали вирішити ситуацію і покращити довкілля?**

– Десять років тому я був у Казахстані зі своїм колегою, британським журналістом із «The Guardian». У той час лідер країни серйозно розглядав можливість віддати частину землі Казахстану, щоби розмістити відходи атомної енергетики для переробки з усього світу. Журналісти почали бити на сполох, бо це був ризик для країни. Після ажіотажу в медіа уряд країни відмовився від цієї ідеї. Та цей випадок – швидше виняток, ніж постійна практика. Бо екологічна журналістика діє дуже повільно, текст за текстом змінюючи свідомість, підказуючи щось владі і під'южуючи науковців. Я пригадую конференцію в Копенгагені 2009 року, коли обговорювали проблеми зміни клімату. Тоді світові медіа виносили на перші шпальти інформацію про конференцію та поставлені там проблеми, але великих змін після цього не сталося. Схожа ситуація була у 1980-х роках, коли друкували багато матеріалів на тему озонowych дірок. Ми повинні пам'ятати, що один текст не змінить ситуації, йдеться про суму матеріалів, широту охоплення. Слід зважати не на безпосередній ефект, а на те, щоб увага до проблеми була постійною, медіа не повинні випускати їх з поля зору. Тільки тоді вдасться щось вирішити.

Землі загрожує шосте масове вимирання?

Принаймні, про це заговорили науковці

Стрімке зникнення багатьох видів ссавців може бути ознакою 6-го масового вимирання в історії Землі, яке насувається швидкими темпами і може настати вже через 3-22 століття. Утім, ситуацію ще не пізно зупинити, – зазначають науковці.

Група дослідників з університету штату Каліфорнія в Берклі співставила дані про 17 ть вимирень з оцінками поточної ситуації. Фахівці вважають, що

різке скорочення популяцій багатьох видів, яке спостерігається нині, може бути тривожним сигналом 6-го масового вимирання. Так, за даними Міжнародного союзу охорони природи (МСОП), 48% усіх приматів, які живуть на Землі, перебувають під загрозою зникнення. Крім того, нещодавно ООН внесла ще 21 вид тварин до міжнародного списку видів, які перебувають на межі зникнення.

Найперше масове вимирання – ордовиксько-силурийське – знищило 440 мільйонів років тому приблизно 86% видів. А найбільш нищівним вважається Велике пермське вимирання, коли майже 251 млн. років тому зникло понад 95% усіх живих істот, які населяли планету. «Нещодавнє», мел-палеогенове

вимирання приблизно 65,5 млн років тому призвело до загибелі динозаврів разом з шостою частиною всіх видів.

– Якщо ми візьмемо тільки ссавців у критичному стані, для яких ризик вимирання в наступних трьох поколіннях не нижче 50%, і припустимо, що всі вони зникнуть у найближчу тисячу років, це вже виведе ситуацію за межі норми і вкаже, що ми рухаємося до масового вимирання, – наголосив дослідник Ентоні Барноскі.

На думку науковців, якщо види ссавців, яких сьогодні офіційно віднесено до трьох груп ризику за класифікацією МСОП – «в критичній небезпеці», «в небезпеці» й «у вразливому стані», – вимруть, а

швидкість вимирання залишиться на тому ж рівні, шосте масове вимирання настане вже через 3-22 століття.

При цьому автори дослідження зазначають, що наразі процес не пройшов «точку неповернення» і врятувати більшість таких видів все ще можна.

Вл. інф.

Чиста вода – основа здорового світу

І залежить вона, себто якість життя, від нашого ставлення сьогодні до водних ресурсів!

• Антропогенне навантаження на навіколишнє середовище за останні 50 років привело до найбільшого в історії людства забруднення водних ресурсів.

За запасами стратегічно важливого ресурсу якісної питної води Україна належить до числа найменш забезпечених країн Європи.

Сумарний розмір доступних для використання запасів річкових вод в Україні в середньому за воднотрі рік складає близько 88 млрд. м³. З них на території країни формується лише 52 млрд. м³.

Чинниками екологічних проблем водой нашого регіону є:

- традиційне ігнорування принципів раціональної та екологічно безпечної господарської організації територій, особливо прибережних захисних смуг водних об'єктів;
- застарілі технології сіль-

ськогосподарського виробництва, яке є основним водоспоживачем (близько 80%) і забруднювачем водних ресурсів у регіоні;

• поганий стан або відсутність очисних споруд призводить до скиду неочищених стічних вод безпосередньо у водні об'єкти;

• відсутність каналізації у більшості сільських населених пунктів;

• низький рівень екологічної культури населення.

Бережіть воду!

Вік води, яку ми щодня використовуємо – біля 4,5 мільярдів років.

• Закривайте кран з водою, коли Ви її не використовуєте. Якщо Ви залишаєте кран відкритим під час чищення зубів, гоління, коли миєте посуд, Ви «викидаєте» біля 5 літрів води щоденно, очищення і доставка якої коштує недешево!

• Відремонтуйте несправні крани. 10 крапель води на хвилину – це 2000 літрів води в рік.

• Бережіть воду. Ми використовуємо майже 120 літрів води, приймаючи ванну, і тільки 50 – приймаючи п'ятихвилинний душ. Задумайтесь, що коштує дорожче для Вашого гаманця та довкілля?

• Поливайте квіти та рослини ввечері. Випаровування менш інтенсивне ввечірньої пори, ніж уранці та вдень.

За матеріалами Одеського облводгоспу

Дністр деградує и ждет катастрофы

Измененная река так же опасна, как измененное сознание

В чьих руках «днестровский вентиль»? От его поворота зависит будущее нашей общей реки. Чтобы получить ответ на этот вопрос, журналисты Молдовы и Украины сделали остановку в украинском городе энергетиков – Новоднестровске.

Самый крупный в Европе... монстр

А началось все еще в далекие 70-е прошлого века. Тогда проект гидроэнергетического комплекса на Днестре между Молдовой и Украиной выглядел совершенно по-советски – самым крупным в Европе: две ГЭС, ГАЭС (гидроаккумулирующая электростанция) и (внимание!) атомная станция.

Ноденег, к счастью, нехватало, и в 1982-м строительство остановилось. Атамистрад Союза подоспел. Старую идею извлекли на свет уже в ныннешнем столетии, несмотря на протесты ученых и неправительственных организаций (НПО) обоих государств. Они звучали настолько серьезно, что в 2007-м Всемирный банк отказался выделить обещанные 10 миллиардов долларов.

Повелитель наводнений?

Украина все-таки нашла средства. И самый большой в Европе энергетический монстр, кому на радость, а кому на беду, почти завершен. С момента рождения к нему приковано внимание экологов.

Энергетики в один голос утверждают, что ГЭС для Днестра – сплошное благо. Она аккумулирует воду и тем самым позволяет

избежать паводков. А это так важно на фоне уже меняющегося климата и усиления экстремальных осадков.

Однако не только молдавские ученые и НПО, но даже украинский третий сектор смотрит на ситуацию с противоположной точки зрения. В том, что наводнение-2008 превзошло все ожидания, есть значительная доля вины и Днестровского гидроузла, – считают они.

– Несмотря на то, что паводок уже начался, на Днестровском гидроузле продолжали наливаться воду, чтобы закончить работы на одной из площадок, – сказала **руководитель тернопольской НПО «Край» Галина ПРОЦІВ.**

В руках энергетиков с верхнего Днестра оказался тот самый «вентиль», которым они и регулируют сток воды. И они не только вызывают слишком сильные наводнения, но и отменяют паводки, когда они нужны. Так произошло и этой весной.

Эколог-эксперт, доктор биологии Иван РУСЕВ из Одессы утверждает, что Новоднестровская ГЭС регулярно недодаст воду нижнему Днестру. А в 2011-м впервые не пустила ее совсем. Это делает нерест рыбы невозможным. К тому же энергетики подают в Днестр слишком холодную воду из нижних слоев водохранилища.

Измененная река

Сокирянка теперь течет по трубе. Ее вместе с еще одной речкой приставили обслуговувать машины ГАЭС. Они обетаются к бассейну Днестра. Немного другим стал и рельеф самого Днестра – спрямлены его берега для удобства энергетиков строителей.

А в результате вместо реки мы можем получить канал с мертвой водой. Если коротко, Днестр утратит способность к самоочищению и будет приходить к нам из Украины сароматом сероводорода. Между тем очистные сооружения большинства городов и в Молдове, и в Украине работают плохо, а в селах их нет совсем. Лучше всего понимают проблему те, кто отвечает за подготовку качественной питьевой воды. Если исходная вода не прошла естественную биоочистку в реке – тогда дополнительно требуются огромные средства на «приведение ее к санитарным нормам». А это неизбежно скажется на цене, то есть на наших кошелеках.

Словом, измененная река так же опасна, как и измененное сознание.

Нужны комиссии

Все потенциальные минусы деятельности украинской ГЭС актуальны и для собственного населения Украины. Ведь Днестр, как известно, впадает в Черное море, а значит, вся Одесская область льет воду только из нашей общей реки.

По словам **исполнительного директора международной ассоциации хранителей реки «Есо-ITRAS» Ильи ТРОМБИЦКОГО**, для международных рек первостепенное значение имеют международные речные комиссии, включающие представителей основных заинтересованных министерств и ведомств, которые должны взять на себя координирующую роль.

Так что Молдове и Украине, оказавшимся в «одной лодке», предстоит подписать бассейновое соглашение и создать общую трансграничную структуру для управления Днестром – речную комиссию. Важно, чтобы у «днестровского вентилля» оказались не только энергетики, но и представители всех заинтересованных лиц речной области, а, конечно, общественности.

Наталья БАРБИЕРУ, «Аргументы и факты в Молдове»

Точка зору незалежного експерта

За 50 років з найчистішої річки Європи Дністер перетворився на стічний рів

Рибка, що вкорочує людське життя. І злочинцям теж

Та біда 1983 року людей нічого не навчила. Злочинне забруднення річки триває. Років через 15 були оприлюднені результати аналізу вмісту сполук важких токсичних металів у м'язах (м'ясі), плавниках, шкірі, зябрах, забірних кришках риб Дністровського водосховища. Перевищення гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин сягало 5 - 6 разів. А скільки людей ласує тією рибкою навіть не здогадуєшся, що вкорочує собі життя?!

Ось і ще один факт, який свідчить про усвідомлену злочинну дію людей, які проживають у басейні річки Дністер. Це було вже після захворювання населення міста Чернівці на чернівецьку хворобу (так названо її в книзі, де описані екологічні катастрофи). Я мав нагоду перебувати на одному з промислових підприємств м. Івано-Франківська. Спостерігав, як працівники завантажували в бочки токсичні відходи. На моє запитання, куди все це відвезуть, відповіли відверто: у лісок, в ярок. І ці люди знали про алопецію в населення Чернівців. Дії цих людей я називаю свідомим злочинном. Бо з того ярочка отруйну речовину потраплять до річки Дністер, а потім водою – у домівки чернівчан.

Такими є факти. А після цього ставлю собі одві-

чне запитання: «Які причини екологічних лих і що робити?». Спитати легше, ніж відповісти. Причин чимало. Ось кілька головних:

- **практично нульовий рівень екологічної освіти та екологічного виховання всього населення держави;**
- **неусвідомлений кожним громадянином його особистого внеску в забруднення довкілля;**
- **застаріле технологічне обладнання й відсутність заходів попередження забруднення навіколишнього природного середовища відходами промислових і комунальних підприємств;**
- **відсутність жорстких законодавчих актів щодо покрань за забруднення довкілля;**
- **неефективна діяльність державних управлінь з охорони навіколишнього природного середовища і державної екологічної інспекції України, малоєфективна діяльність громадських екологічних організацій.**

Цей перелік можна продовжувати. Перспективи поліпшення екологічного стану басейну р. Дністер велими туманні й мало, а то й зовсім не оптимістичні.

«Що робити?» – Відповідь на це питання знають усі. Нічого нового я не скажу. Просто треба робити, а не говорити.

Ярема ТЕВТУЛЬ, доктор хімічних наук, професор ЧНУ, голова ГЕО «Аквабуки»

[Корупція як вона є]

Дністром пливуть десятки тонн мертвої риби, вісім мільйонів людей залишилися без питної води, нема де напоїти скотину – це наслідки аварії на відстійниках ДП «Калійний завод» БАТ «Оріана».

Стоп-стоп, не поспішайте телефонувати івано-франківським, чернівецьким, молдавським чи одеським родичам – аварія на момент написання цього матеріалу ще не сталася. Але й не зітхайте з полегшенням: Дністер дійсно може стати отруйним будь-якої миті. В цьому я переконався на власні очі.

Пейзаж на цій околиці Калуша нагадує картини з фантастичного фільму «Сталкер»: видніються руїни заводів, стоять похилі іржаві ліхтарні стовпи. І мертве озеро. Мертве, бо вкрай солоне. Це так зване «хвостосховище №2», заповнене концентрованими розчинами солей хлору. («Хвостами» називають відходи гірновидобувної та переробної промисловості). Ропа просочується крізь стінки водойми і висохла сіль величезними білими язиками облизує навколишні схили.

Та створили ці жахливі пейзажі не інопланетні прибульці, а вітчизняні корупціонери – від кучми до оушенків-тимошенків і януковичів. Свого часу успішне підприємство з видобування та переробки калійної руди більш-менш справлялося з проблемою відходів. Але відтоді як високочиновні дербанщики віддали за безцінь прибуткові підприємства в руки вітчизняних та зарубіжних олігархів, про гіркі розсоли-«корінці» доводиться дбати і без того переобтяженому державному бюджету. Тобто чиновники (до речі, не забувайте, що і президент, і прем'єр-міністр, і народні депутати – теж усього лише чиновники) та олігархи переклали цей тягар на наші з вами плечі. Історія загибелі успішного державного хімпідприємства варта особливої уваги, бо є повчальною для любителів «приватизації» та пошуку «ефективного» (читай – олігархічного) власника.

Постановою – по хребту

– Калуський хіміко-металургійний комбінат (від 1975-го – ВО «Хлорвініл»), – нагадає голова громадської екологічної організації «Зелений Рух «Карпати» Михайло Довбенчук, – створене у 1960-ті на багатих покладах полімінеральних руд. Комбінат був одним з найпотужніших у Європі, а до розпаду СРСР – і одним із найуспішніших підприємств радянського Мінхімпрому. В незалежній Україні підприємство згодом стало називатися БАТ «Державний концерн «Оріана» і на початках незалежності значно збільшило виробничі потужності, розширило асортимент продукції та міжнародні зв'язки.

Навіть коли назагал промисловість України перебувала в глибокій фінансово-економічній кризі, БАТ «Оріана» вводило в експлуатацію нові виробничі потужності з випуску конкурентоздатної продукції; за власні кошти будувало житло, будинки відпочинку; вкладало значні кошти в розвиток інфраструктури та соціальної сфери Калуша; утримувало житлово-комунальне господарство, медсанчастину, профілакторій «Хімік», санаторій «Прикарпаття» в с. Коблево Миколаївської області; дошкільні заклади, заклади культури і спорту. На підприємстві працювало близько 17 тисяч працівників, місто Калуш жило і розвивалося разом з хімічним гігантом При-

карпаття. Та іділя тривала недовго.

Ще уряд УРСР у 1991 році розпорядився створити у складі «Хлорвінілу» виробництво політилену, поліпропі-

лену та труб «на основі комплексного імпортного устаткування». Уряд уже незалежної України зобов'язав «Хлорвініл» виконати це розпорядження, але грошей, обіцяних на виконання розпорядження, не дав!

Тому хімікам довелося влізти у багатомільйонні борги. Держава заспокоювала працівників комбінату: не хвилюйтеся – і борги повернемо, і грошей на будівництво дамо, але... Держпрограмою економічного і соціального розвитку України на 1996 рік передбачалося виділення на будівництво заводу поліетилену 10,55 млн.

Калуський виробничий пейзаж. Його не показують журналістам

гивень. Комбінат реально отримав аж... 2 млн. А державним бюджетом 1997–1998 років кошти на основні фонди навіть не передбачалися, були наміри дати гроші лише на будівництво природоохоронних об'єктів.

Попри всі негаразди хіміки запустили-таки 1997-го нове виробництво. Але відразу ж почалися перебої з сировиною – дизельним пальним. Комбінат благав про допомогу – відміну акцизного збору та ввізного мита на «дизель». Однак далі обіцянок високопосадовців справа не пішла. Наслідок – перебої в діяльності заводів концерну, нестабільна робота, зростання собівартості продукції і – повна фінансова криза. Так «Оріану» було доведено до банкрутства.

Казав пан – кожух дам

Ослабленого промислового «лева» далі вже просто добивали. Прем'єр-міністр України Валерій Пустовойтенко підписав Постанову від 19.10.98 р. за №1650, якою передав контрольний пакет акцій БАТ «Оріана», що належав державі, в управління підприємству з іноземними інвестиціями – приватній фірмі «Шелтон». Начебто – для порятунку «Оріани». Та «Шелтон» не виконав узятих на себе зобов'язань, понад те, за час його управління «Оріана»... заборгувала «Шелтону»

60 мільйонів (!) гривень.

Щоби полегшити дерибан, вище керівництво України заборонило приватизацію БАТ «Оріана» саме тоді, коли це можна було зробити за сертифікати – ті самі, які кожен з нас свого часу отримав як громадянин України. Натомість, коли ера приватизаційних сертифікатів закінчилася, передачу «Оріани» з державних рук у приватні дозволили вже за гривні! Тоді на «Оріані» не виплачували зарплату понад чотири місяці. Отож у такий спосіб чиновники позбавили багатотиисячний трудовий колектив законного права бути акціонерами свого комбінату. Казав пан – кожух дам, та слово його тепле...

Олігархічним керівництвом держави було зроблене все, щоби приватизація БАТ «Оріана» цілісним майновим комплексом не відбулася. З концерну вирізали найсмачніші шматочки і продали їх за безцінь.

Список тих, хто поживився за рахунок дер-

Представники «Карпатнафтохіму» радо показували нам чистенькі заводські подвір'я; диспетчерські, начинені сучасним електронним обладнанням; виробничі лінії; ідально для працівників; очисні споруди. Але щойно заходила мова про те, хто ж має приборкати загрозу забруднення Дністра відходами усе тієї ж «Оріани», відмахувались: це не до нас. Іншими словами, наша справа – стригти купони на угоду одного з російських олігархів – власника «Лукопу». А що ви дозволили кучмам та їхнім підручникам повісити собі на шию здоровенний хомут екологічних і соціальних проблем – то самі винні.

І труйка «на закусь»

До речі, проблеми регіону не обмежуються лише озерами рідких відходів. На території «Оріани» збережено десятки тисяч тонн гексахлорбензолу (ГХБ) – особливо небезпечної хімічної речовини. Про цю труйку треба писати

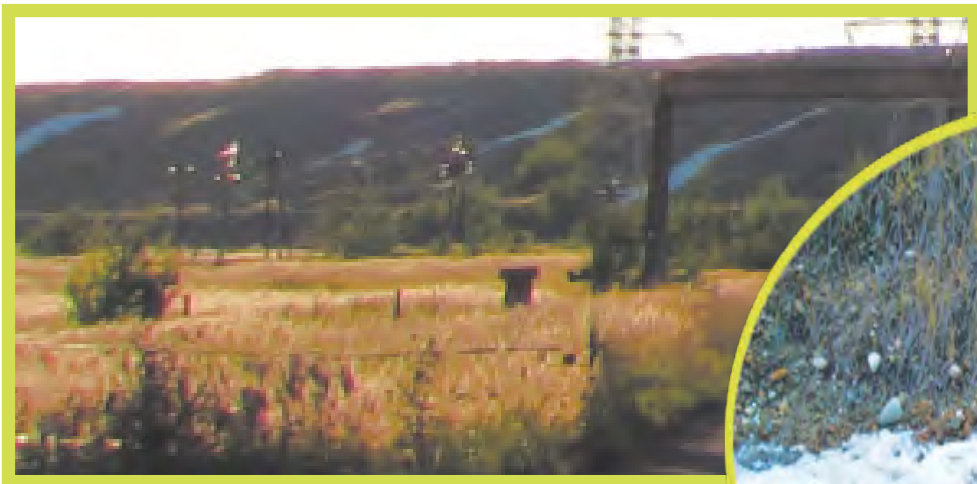
Наука пухне з голоду

Для роботи над питаннями охорони довкілля у 1970–1990-х комбінат залучав на договірній основі Державний науково-дослідний інститут галургії (галургія – галузь науки й техніки, яка займається питаннями видобутку, збагачення та комплексної переробки природних мінеральних солей) з м. Калуша, державне підприємство «Спецгеологорозвідка» (Івано-Франківськ), Карпатське відділення академії наук України (Львів) та інші науково-дослідні установи. За результатами досліджень учених було складено гідрохімічну карту Калуського промислового району, де, зокрема, показані шість ареалів забруднення підземних вод, які утворилися під впливом хвостосховищ, відвалів Домбровського кар'єру та розсолів з ліквідованого рудника «Калуш».

Але від 1990 року роботи зі спостереження за станом поверхні землі над рудниками, гідродинімікою та гідрохімією підземних вод району практично припинилися. Сьогодні, навіть якщо хтось і захоче насправді вирішити екологічні проблеми регіону, той змушений буде працювати фактично наосліп.

Хоча ДНДІ Галургії ці роки ще якось існував і намагався впливати на ситуацію. Так, учені інституту рекомендували пробурити спостережні свердловини над відпрацьованим рудником і шахтним полем для контролю за мінералізацією розсолів, їхніми об'ємами та загальною гідродинімікою. Такі заходи, разом із геодезичними спостереженнями за станом поверхні, дали б можливість прогнозувати місця можливих провалів землі та неконтрольоване заповнення рудника.

Але цього зроблено не було. Понад те, Мінс-

Це не сніг, а осадки калійних солей

терство промислової політики України прийняло неправильне, на думку Михайла Довбенчука, рішення про мокру консервацію Домбровського кар'єру та цілком припинило державне фінансування Інституту галургії. Зрозуміло, що це може призвести до ліквідації наукової установи. Цього допустити не можна, бо тоді держава втратить напрацьовані десятиками років наукові матеріали про поклади полімінеральних руд, геологомаркшейдерські дані відпрацьованих рудників.

При цьому, через відсутність коштів та неукладкованість геологомаркшейдерської служби ДП «Калійний завод» БАТ «Оріана» (це те підприємство, що має самі борги й проблеми і залишається через це у державній власності) постійний контроль за станом екологічно небезпечних об'єктів не здійснюється. Через це, у свою чергу, неможливо своєчасно прогнозувати та попереджувати негативні техногенні явища.

Щороку екологічна ситуація в зоні діяльності ДП «Калійний завод» БАТ «Оріана» все погіршується. Найнебезпечнішими об'єктами сьогодні вважаються відпрацьований Домбровський кар'єр та хвостосховища №1, №2, солевідвали, шламонакопичувач, калійні рудники «Калуш», «Голинь», «Хотінь», «Ново-Голинь». Експлуатація кар'єру в майбутньому неможлива, видобуток руди припинили у зв'язку з його заотопленням. Тут накопичилося близько 10 млн. кубічних метрів висококонцентрованих розсолів, їхня кількість постійно збільшується за рахунок атмосферних опадів, а рівень розсолів недовдовзі сягне водоносних горизонтів.

Залишки відомої та потужної колись «ОРИАНИ»

Як украсти мільярд

Сказати, що влада геть не помічала калуської кризи, не можна. Засідали якісь комісії, приймалися якісь постанови, давалися якісь обіцянки.

на території України до 2025 року. Це спричиняє проведення заходів разового, а не системного та повномасштабного характеру. Тому надзвичайна екологічна ситуація в Калуші й подібних місцях може набутти масштабів стихійного лиха».

Працює прокуратура, чиновники міста, області, країни кивають одне на одного, шукаючи винних, але від цього ні при-

передні сотні мільйонів. Іншими словами, усі «темнять» і солодко співають. Ясно тільки одне: як не працювала влада за часів спочатку Кучми, а згодом – Тимошенко-Ющенка, так не працює й «ефективна вертикаль», розхвалена регіонально-литвино-комуністичним кланом. І калуська історія – яскраве тому підтвердження. Влада олігархів не витримала іспиту, влаштованого їй гіркими розсолами Прикарпаття.

Коментар Бориса ВАСИЛКІВСЬКОГО (громадська організація «ЕкоПраво», Київ): – Починати наводити лад у Калуші (втім, як і скрізь в Україні) треба зі створення абсолютно прозорої системи використання коштів. Країну просто з'їдає корупція, що ми яскраво бачимо на прикладі цього прикарпатського містечка. Влада має звітувати громаді за кожну бюджетну копітку! А громадськість Калуша не має іншого виходу, як домагатися звітності від влади і щодо витрачання коштів, і щодо чесної інформації про ситуацію навколо кар'єрів, гексахлорбензолу тощо. Зокрема, треба скористатися сучасними електронними технологіями й створити якісний громадський інтернет-сайт, на якому давати чітку інформацію про усе, що стосується екології Калуша та його околиць. Я сподіваюся також, що Міністерство промислової політики України по-державницькому поставиться до Державного науково-дослідного інституту галургії і відновить його фінансування й роботу за Програмою відновлення та розвитку виробництва калійних до-

ні людям краще не стає.

Звучать обіцянки «усе налагодити», президент дає чергові доручення

Пейзаж, що спричиняє лише сум

прем'єру, місцева влада скаржиться, що грошей виділили ну дуже мало, і просить ще, але при цьому не хоче детально розповісти громаді, на що ж саме і чому «в ручному режимі» були розподілені

брів в Україні, які вкрай необхідні для вирішення надзвичайно важливої програми забезпечення України продуктами харчування.

Олег ЛИСТОПАД, екожурналіст

Тромбы на реке Днестр или Жизнь реки по правилам советской эпохи

Великая европейская река

По своей протяженности, социальной, экономической и экологической значимости река Днестр уникальна и считается одной из крупнейших рек Европы. Бассейн Днестра охватывает значительную часть территорий 7 областей Украины (Львовской, Ивано-Франковской, Черновицкой, Тернопольской, Хмельницкой, Винницкой и Одесской) и большую часть (59%) территории Республики Молдова и Приднестровской Молдавской республики (ПМР).

Украине принадлежит верховья Днестра и его притмывающая часть общей длиной 628 км, отрезок реки длиной 225 км является смежным для Украины и Молдовы, а часть реки длиной 475 км проходит по территории Молдовы и ПМР. Лишь маленький участок р. Ствяж, верховья левого притока Днестра, принадлежит Польше.

Карпатская часть бассейна Днестра состоит из нескольких средневысоких хребтов, которые тянутся параллельно друг другу. Склоны гор преимущественно пологие. Днестр на этом участке характеризуется значительными перепадами высот и водопадами через каждые 2-3 км. Скорость течения воды – 1 м/с. Высота берегов реки достигает 100-150 м. Ширина Днестра на этом участке достигает 100 м, глубина – 2,5-3 м. Пласт осадочных пород в большинстве своем тонкий – меньше одного метра. Эта часть бассейна имеет сильно развитую гидрографическую сеть густотой до 1:1,5 км/км². В этой части бассейна формируется около 70% стока реки.

Подольский Днестр (Средний) протекает на Воляно-Подольском участке бассейна Днестра. Предгорная часть бассейна Днестра относится преимущественно к Подольской возвышенности. Долина Днестра и его притоков – сильно врезанная с крутыми, временами каньоноподобными склонами, которые поднимаются над уровнем Днестра на 150-180 и больше метров. Здесь река образует ряд хорошо развитых меандров.

Нижняя часть бассейна находится в границах Причерноморской

Участником пресс-тура, посвященного Днестру, и антропогенным рискам, которые формируются в его бассейне, был ученый-эколог и член Национального союза журналистов Украины Иван Русев, который уже несколько десятилетий активно защищает Днестр и борется за сохранение его фауны.

низменности и имеет равнинный рельеф степного типа. В отличие от остального бассейна, здесь наблюдаются нисходящие движения земной поверхности. Это, в частности, содействовало образованию плавневого массива – части долины, разрезанной рукавами, старицами, которая заливается во время наводнений. Вместе с тем этот фактор создает условия для аккумуляции твердого стока.

На смежных территориях Украины, Молдовы и ПМР проживает более 7 млн. человек. Здесь наблюдается высокая для зоны Восточной Европы плотность населения – более 110 человек на 1 км².

В системе народного хозяйства Украины бассейн Днестра представляет собой многоотраслевой хозяйственный комплекс, который характеризуется концентрацией экологически опасных предприятий добывающей отрасли (калийные соли, сера, газ, нефть, строительные материалы и пр.), химической промышленности, нефтепереработки, машиностроительной, пищевой и легкой промышленности.

Сотрудники «ЛУКОРА» показывают журналистам очистные сооружения предприятия. Эти очистные работают и на очистку коммунальных стоков г. Калуша. Договориться об их взаимовыгодной эксплуатации – дело непростое

Большинство экологически опасных предприятий расположены в верхней части бассейна (Львовская и Ивано-Франковская области), на

ГП «Калийный завод «Лукор»: выглядит красиво и солидно

территории которой формируется 70% стока Днестра.

На территории Львовской и Ивано-Франковской областей находится ряд мощных горнохимических предприятий: Роздольское ГХП «Сера», Стебницьке ГХП «Полиминерал», ГГРП «Подорожненский рудник», ГП «Калийный завод «Лукор», ОАО «Ориана», Карпатнафтохим и др., часть из которых отрицательно влияют на экологическое состояние р. Днестр, а также создают постоянную угрозу повторения экологической катастрофы.

кад русловых водохранилищ, самые большие из которых – Дубоссарское (1954 г.) и Днестровское (1983 г.). Однако Дубоссарское водохранилище серьезно заилено, поэтому оно уже не играет существенной роли для регулирования стока, хотя является застойным водоемом, где происходят интенсивные процессы цветения и замора гидробионтов. Днестровское же водохранилище, наряду с буферным водохранилищем, расположенном ниже основного, является настоящим тромбом на реке, полностью перекрывшим ее естественный

ниже по течению Днестра, а для удовлетворения ведомственных и частных интересов.

Бомба замедленного действия

Маршрут экожурналистского тура пролегал через город Калуш и его столь печально известные химические предприятия. В районе Калуша (Ивано-Франковская область) находится Калушское месторождение калийных солей. Оно разрабатывалось с целью получения сырья для производства удобрений и химических производств. В советское время на его базе работал Калушский химико-металлургический комбинат, а затем объединение «Хлорвинил». Это многопрофильное предприятие было создано на богатейших залежах полимерных калийных руд. В лучшие времена в его состав входило 8 заводов и работало более 17 тысяч человек. К примеру, доля химического гиганта в производстве Ивано-Франковской области составляла 30%. Еще в 1994 году его стоимость оценивалась инвесторами в 1 миллиард долларов США.

За последние годы предприятия Калуша пережили ряд сложных имущественно-финансовых преобразований. В результате сырье завозят из Донбасса, прибыли получают владельцы предприятий, а основные экологические проблемы остались нерешенными с советских времен и грозят не только местным экосистемам, местным жителям, а всем тем, кто живет ниже по течению реки, в том числе и одесситам.

Наиболее острые проблемы могут возникнуть в случае прорыва плотины хвостохранилища (озеро-

отстойник, где собираются жидкие отходы производства), которое уже не соответствует нормам безопасности, отходы химпроизводства попадут в Днестр. Если во время очередного паводка прорвет дышащую на ладан защитную дамбу, химикаты затопят все вокруг, в окружающую среду попадет несколько миллионов кубометров токсичных веществ. Вся эта убийственная масса устремится к руслу Днестра. И тогда может возникнуть ситуация еще более опасная чем в 1983 году во время прорыва хвостохранилища на Стебниковском комбинате калийных удобрений, когда в Днестр вылилось более 1 миллиона 300 тыс. тонн токсичных отходов, что вызвало небывалый экологический кризис.

Кроме того, на располженном в окрестностях Калуша полигоне (единственное в Европе хранилище токсичных отходов такого типа) хранится около 12 тыс. тонн гексахлорбензола (вещество наивысшего класса опасности), это треть всех токсичных отходов Украины. Выводы приезжавшей в 2010 году комиссии ООН и ЕС были однозначны: полигон негерметичен, и гексахлорбензол, опасный для окружающей среды и здоровья людей, уже «работает» в водоносных горизонтах.

2 февраля 2010 года состоялся визит Президента Украины на бывший Калийный завод концерна «Ориана». Президент осмотрел карьер и полигон промышленных отходов и был проинформирован относительно экологических угроз, которые исходят от этих объектов, в том числе относительно проседания земной поверхности.

Согласно с положениями Указа Президента (№ 145/2010) от 10 февраля 2010 года и соответствующего Закона (№ 1885-IV от 12 февраля 2010 года) район города Калуш был официально объявлен «зоной чрезвычайной экологической ситуации». Министерству иностранных дел и Министерству экономики Украины было рекомендовано «обратиться к международным организациям и иностранным государствам с запросом относительно предоставления гуманитарной и технической помощи с целью нормализации экологической ситуации». В дальнейшем Постановлением Кабинета Министров № 381-Р от 2 марта 2010 года были выделены финансовые ресурсы. Только из украинского госбюджета выделили около полу-миллиарда гривен. Однако они, вероятно, «растворились» в темной и ядовитой жиже хвостохранилища. Между тем, угроза техногенной катастрофы до сих пор нависает над трансграничным Днестром, как дамоклов меч. Участники пресс-тура ощутили эту потенциальную угрозу, когда стояли на краю котлована, беседуя с бывшим депутатом местного совета Михаилом Довбенчуком, главой общественной организации «Зеленое движение «Карпаты», который практически в одиночку пытается разобраться, куда и как растворились деньги на решение столь важной эколого-социальной проблемы. В частности он сообщил журналистам, что: «...деньги на решение проблемы

ГАЭС: во время профилактики

Днестровский каньон

После посещения опасных производств наш путь дальше лежал по Днестру на катамаранах. Несколько дней мы сплавлялись по реке, в том числе и через известный днестровский каньон. Любовались пролетающими белыми и черными аистами, большими белыми и серыми цаплями, красивыми пейзажами, беседовали с местными жителями, обследовали береговую зону. Стремительное течение Днестра в Ивано-Франковской и Тернопольской областях однозначно подчеркивало, что мы находимся далеко

от низовой реки, где такая скорость течения бывает крайне редко – исключительно в критические паводки.

Благодаря такому течению, вода обильно насыщена кислородом и поэтому местные жители предпочитают стирать прямо в реке, поскольку, по их мнению, белье лучше выстирывается. При этом многие из них не видят ничего плохого в том что при стирке используют порошки, насыщенные фосфатами, являющимися бичом для экологической безопасности реки. Однако, справедливости ради, следует заметить, что, в отличие от низовой реки, здесь, на берегах и в акватории самой реки крайне редко можно было

Журналисты на промплощадке Днестровской ГЭС

увидеть какой-либо мусор, особенно из пластика. Берега во многих местах казались дикими и непроходимыми из-за крутизны и густых зарослей леса, где с утра и до вечера не смолкали звонкие голоса птиц. Незабываемый спуск на катамаранах закончился недалеко от начала Днестровского водохранилища гидроэлектростанции. Там мы уже перебрались в автобус и поехали в город энергетиков – Новоднестровск, чтобы ознакомиться с одним из самых проблемных для низовой реки объектов.

Днестровский тромб как симптом умирания реки

Всем известно, что многие реки периодически разливаются, а растения и животные речных экосистем адаптированы к такому гидрологическому режиму. Рыбы используют затопленные луга для нереста и развития молодняка, осетровые поднимаются на нерест, чтобы ознакомиться с одним из самых проблемных для низовой реки объектов. Видеть какой-либо мусор, особенно из пластика. Берега во многих местах казались дикими и непроходимыми из-за крутизны и густых зарослей леса, где с утра и до вечера не смолкали звонкие голоса птиц. Незабываемый спуск на катамаранах закончился недалеко от начала Днестровского водохранилища гидроэлектростанции. Там мы уже перебрались в автобус и поехали в город энергетиков – Новоднестровск, чтобы ознакомиться с одним из самых проблемных для низовой реки объектов.

За последние десятилетия мы изменили облик и функции многих природных речных систем Днестра настолько, что это существенно отобразилось на их способности к саморегуляции. Так, вырубая леса в бассейне реки Днестр, мы изменяем климат и водный режим территории, что приводит к частым катастрофическим паводкам. Такая деятельность человека увеличивает зависимость от погодных катаклизмов и без того уязвимых горных обрывов, речных долин и побережий. Дельтовую часть реки настолько изуродовали всевозможными трассами, дамбами, коттеджами, что она теряет свой изначальный облик и грозит человеку неминуемым возмездием.

Умиравшая река грозит человеку возмездием

Человеческие поселения у реки также теряют гибкость, поскольку мы размещаем в уязвимых местах пойм и нижних террас крупные сооружения, хозяйственные объекты и здесь поселяется много людей. Мы пытаемся предупредить появление стихийных бедствий, но из-за собственной недальновидности часто используем для этого методы, которые только обостряют проблему. Например, водохранилища и дамбы, которые изменяют течения рек, могут увеличить частоту и интенсивность паводков и засух. Примером тому может служить и каскад Днестровских ГЭС.

Продолжение на 16 стр.

Продолжение

Нач. см. на стр. 14-15

Днестровская ГЭС-1, построенная в 1983 году, привела к многочисленным негативным явлениям и фактически стала предвестником умирающего Днестра. Вот только некоторые из симптомов:

- Дамбы, как тромбы на главной артерии реки, разорвали ее на части, при этом навсегда уничтожив возможность для рыбы и абсолютно всех живых водных организмов продвигаться из нижнего и среднего Днестра в верхнюю его часть и наоборот;

- Снижение амплитуды и частоты природных колебаний речного стока на участке реки ниже по течению от Днестровского комплексного гидроузла негативно влияет на гидробиологическую систему реки, которая была приспособлена к природным режимам речного стока. Наиболее значительное влияние, вызванное сглаживанием весенних паводковых пиков речного стока, состоит в сокращении зон, доступных для нереста рыб, что резко сказалось на рыбных ресурсах дельты Днестра.

- Увеличение объемов водопотребления и специфических режимов накопления воды в самом водохранилище вызывало ограничение частоты и размера весенних и летних паводков, что наносит значительный и невосполнимый урон водно-болотным угодьям в дельте Днестра, имеющим статус угодий международного значения, а также единственному национальному природному парку на нижнем Днестре.

- Наблюдаются нега-тивные последствия от изменения режима суточных колебаний речного стока. Турбины, установленные на плотине ГЭС-1, включаютс 2-3 раза в день для производства электроэнергии в часы пикового потребления. Такие колебания уровня воды, которые достигают одного метра и происходят несколько раз в день, являются абсолютно неестественными для реки Днестр. Наибольший урон гидробиологической системе реки наносится в весенний период, когда колебания уровня воды приводят к ухудшению условий нереста рыбы на участке реки, расположенной непосредственно за буферной плотиной. Кроме этого, режим эксплуатаций водохранилища, в ведомственный регламент которого входит сброс воды в период нереста рыбы в самом водохранилище с суточными колебаниями уровня не более 10 см, негативно сказываются на нересте рыбы в дельте Днестра, поскольку нужные объемы воды просто не достигают устьевой зоны реки.

- Тромбы на реке резко изменили температурный режим воды ниже по течению. Природные температурные режимы колебались в пределах 0-1°С зимой, 9-15°С весной, 18-23°С летом, 17-19°С осенью. Но с созданием тромба произошло значительное снижение диапазона колебаний сезонных температур. Это изменение температурных режимов оказывает негативное влияние на производительность нерестилищ рыбы в зоне, расположенной непосредственно ниже гидроузла. Более того, снижение температур воды в летний период и сглаживание сезонного термического режима препятствуют природному воспроизведению фитопланктона и зоопланктона.

- Резко изменился и кислородный режим. В воде, которая находится в более глубоких слоях Днестровского водохранилища, происходит постепенное снижение содержания кислорода. Во время полусков из этих слоев в процессе обмена с атмосферой происходит постепенное восстановление природных уровней содержания кислорода. В зависимости от скорости течения реки, содержание кислорода снижается на расстоянии 50-100 км вниз по течению от гидроузла. Это препятствует развитию зоопланктона и мальков рыб на этом участке реки.

– Аккумуляция наносов в Днестровском водохранилище гидроузла содействовала почти десятикратному снижению мутности воды, которая сбрасывается из водохранилища вниз по течению, в сравнении с природными уровнями мутности воды в реке. Это стало стимулирующим фактором развития макрофитов, количество которых возрастает в среднем течении реки Днестр. Макрофиты создают благоприятные условия для существования зоопланктона и насекомых. Более того, макрофиты стимулируют процесс заиления и вследствие этого содействуют увеличению макрозообентоса при снижении его разнообразия.

1983-ий – год строительства ГЭС – изменил историю Днестра

Таким образом, создание в 1983 на реке Днестр Днестровского водохранилища году изменило ход истории этой уникальной европейской реки, разорвав ее искусственным сброс воды в период нереста рыбы в самом водохранилище с суточными колебаниями уровня не более 10 см, негативно сказываются на нересте рыбы в дельте Днестра, поскольку нужные объемы воды просто не достигают устьевой зоны реки.

Частная ГЭС-2

Ниже основной плотины Днестровской ГЭС-1 находится буферное водохранилище, объемом 40 млн. куб. м. Основная его задача – выравнивание пиковых сбросов воды соосновного водохранилища и гарантированное обеспечение стоком воды ниже по течению реки. Однако, кроме этих функций, у него появилась и новая – выработка электроэнергии. Причем управляет и регулирует работой турбин ГЭС-2 частная компания. Но делает это она, вероятно, на свое потребительское усмотрение – как можно больше «выжать» энергии из воды, и как можно меньше обеспечивать экологическую безопасность реки. Правила с точки зрения украинского и международного законодательства им не писаны, а если и писаны, то только советские, принятые ведомственной структурой бывшего СССР.

Днестровская петля

За время функционирования Днестровского каскада водохранилищ, начиная с 1986 года, наблюдается значительное негативное воз-

действие, оказываемое гидроэнергетическим комплексом Днестровского водохранилища на экологию всего бассейна ниже по течению реки и особенно в районе низовьев реки Днестр. Об этом говорилось и писалось в СМИ неоднократно. И это воздействие только усилится с введением в строй гидроаккумулирующей станции. Ее мощность более чем в три раза больше самой Днестровской ГЭС. Причем вырабатываемой ею энергии будет меньше, чем она будет «сбедать» при закачке воды в резервуар емкостью почти 39 млн. куб. м. На полную мощность из 7 гидроагрегатов ее запустят через 2 года. И вот тогда, радуются энергетики, мы станем самими передовыми, а выработанная энергия потечет рекой на запад. Естественно, им не до цены, которую заплатит наша природа за эту электроэнергию. А одним из наиболее серьезных негативных воздействий в результате внедрения проекта будет кардинальное изменение водного потока, что может привести к катастрофическим последствиям в низовьях Днестра. Ведь из мировой практики известно, что одна из проблем, возникающих при эксплуатации ГАЭС, — это их влияние на нижний бассейн. Забор в течение суток десятков миллионов кубометров воды в верхний бассейн и сброс ее снова в нижний приводят к существенному влиянию на режим уровня, течения, а следовательно, на все гидрологические процессы в водоеме. Вода фактически будет двигаться по своеобразной петле, превращаясь в мертвый для жизни водный раствор. Значительная амплитуда суточных колебаний уровня воды будет активизировать процессы перестроирования берегов, влияя на условия нереста и нагула рыбы, на водную растительность, качество воды, состояние и условия использования пляжей и т. д. Водохранилища влияют практически на все составляющие литосферы, гидросферы и биосферы, которые образуют природную среду прилегающих территорий, — на геодинамические условия и рельеф, режим подземных вод, климат, грунты, растительный, животный мир и ландшафт в целом. Мы изменим вокруг себя всю окружающую среду – но к лучшему ли? Вопрос риторический.

Но, даже несмотря на огромную потенциальную экологическую опасность, которую таит в себе ГАЭС, не были проведены открытые общественные слушания по ней. А слушания, о которых говорит руководство БУВРА, общественными не назовешь, тем более в них не принимали участие представи

ительского региона, Молдовы, ПМР. А ведь эти три мощных гидрообъекта – ГЭС, ГЭС-2 и ГАЭС нависают, как дамоклов меч, над всеми нами и над уникальной природной экосистемой дельты, имеющей высокую национальную и международную значимость.

Кому выгодно играть по советским правилам?

Зимой 1987 года, когда я впервые посетил Днестровскую ГЭС в связи с разразившимся в дельте Днестра экологическим кризисом лета-86 по вине самой ГЭС, мне и моему коллеге Игорю Щеголеву удалось узнать о надвигающемся перманентном кризисе ближайших десятилетий, поскольку в правилах эксплуатации ГЭС, которые тогда только вступили в действие, вопросы экологической безопасности самой реки ниже по течению вообще не обсуждались. Интересы Молдовы и Одесской области, расположенных ниже по течению, были просто проигнорированы в угоду всепожирающей энергетике. Об этой тревоге мы рассказали общественности во время публичной встречи в редакции газеты «Вечерняя Одесса» и тогда была опубликована статья «Почему забыли об Одессе». И что удивительно: спустя четверть века, когда я в очередной раз попал на Днестровскую ГЭС, администрация этого объекта потрясала теми же ведомственными правилами, так как других у них просто нет. И невольно напрашивается вопрос: а кому выгодно работать по таким советским правилам и во имя чего это делается? Конечно же, не во имя сохранения биологического разнообразия и каких-то там буквешек в дельтовой части реки, как часто приходится слышать от энергетиков. Просто в таких условиях фактически происходит игра без правил, по так называемому комиссионному принципу. Вот, например, договорились все стороны о таком-то режиме экологического попуска в текущем году для нижнего Днестра, так оно вроде бы должно и быть. Но обычно бывает и по другому сценарию: шлюзы для сброса воды открываются прежде всего так, как это выгодно энергетикам, водникам и даже рыбакам из Черновицкой области. А про Молдову, ПМР и Одессу в этот период, как правило, забывают. Вода, особенно когда год маловодный и дельта крайне нуждается в экологическом попуске, идет вниз по тече-

нию вопреки элементарной логике весеннего половодья. Она просто не доходит в нужных объемах и в срок до дельты, застаиваясь в жерлах ненасытных водохранилищ. Часть, фактически украденной у дельты воды из-за наличия в ложе водохранилища карстовых пород просто исчезает навсегда, просачиваясь сквозь пористые отложения. А дефицит воды в критическое весеннее время резко сокращает экологические возможности экосистемы Нижнего Днестра и санитарную роль самой реки.

Следует пояснить читателям, что «Правила эксплуатации Днестровского водохранилища», разработанные еще в советские времена без соблюдения интересов устьевой части реки и миллионов жителей Днестровского бассейна, давно устарели и требуют полной переработки в соответствии с современными экологическими требованиями. В старых правилах заложен советский принцип гигантомании: в начале всепожирающая энергетика, а потом решение экологических и санитарных вопросов для Молдовы и Одесской области. Причем, эти правила не учитывают появившейся ГЭС-2 (которая странным образом ушла в частные руки и захватывает 5 га территории Молдовы) и, самое главное, – появившейся новой опасности – ГАЭС. Еще одним важным моментом является тот факт, что старые правила не проходили никакой экологической экспертизы. А как вообще такое возможно в XXI веке?

Нормативный документ, которого так ждут экологи, позволил бы юридически урегулировать вопросы сроков и объемов экологического попуска из Днестровского гидроузла и законным путем отстаивать интересы жителей огромного региона вниз по течению реки. И, что особенно важно, с принятием этих правил при учете всех требований как с молдавской

стороны, так и от одесского региона появится реальный шанс заводить судебные процессы, в том числе и международные, за несоблюдение правил.

О необходимости разработки правил эксплуатаций мы писали на протяжении двух десятилетий. Однако только в 2006 году чиновники приступили к их разработке, первым этапом которого была разработка правил эксплуатации ГЭС-1. После катастрофического паводка 2008 года возникла необходимость в разработке Правил эксплуатации Днестровских водохранилищ (включая территории Украины и Молдовы). 2 июля 2009 года в Черновцах состоялось рабочее совещание по разработке межгосударственных «Правил эксплуатации днестровских водохранилищ» с участием специалистов украинской и молдавской сторон, на котором рассмотрены все предложения по данному вопросу, а также молдавской стороне была передана на рассмотрение версия редакции Правил. Однако с тех пор прошло уже немало времени и ушло много воды. Да еще из-за бездействия чиновников весной 2011 года в дельте Днестра был зарегистрирован экологический кризис с цветением воды и замором рыбы.

Следует также отметить, что проект указанных правил не выносился на обсуждение общественности. Не обсуждался проект правил и в Нижнеднестровском национальном природном парке. Как уже неоднократно писалось на страницах СМИ, плавни Днестра и особенно его пойменные луговые природные сообщества, входящие в дельту Днестра, являются экологическим домом для огромного биологического разнообразия. Они выполняют также важнейшую экологическую функцию природной губки, которая накапливает и фильтрует воду, стекающую со всего бассейна. И если будут широко обсуждены и приняты такие

правила, то у администрации парка появится реальный инструмент управления гидрологической ситуацией. Любые нарушения графика экологического попуска можно будет отстоять в суде и выставить иски по огромным ущербам для биологического разнообразия и природных ресурсов дельты.

Вместо эпилога – конец?

Посетив верхний Днестр, увидев воочию ряд реальных угроз для Днестра, я невольно задался вопросом. А чем же, по сути, отличаются чиновники и бизнесмены химкомбинатов, гидроэлектростанций от чиновников и бизнесменов, которые уничтожают берега в дельтовой части Днестра на территории Одесской области? Практически ничем. Более того, у тех, кто хоть что-то производит в верхней части бассейна реки, используя ресурсы Днестра, есть формальное алиби. Они всегда парируют любые нападки экологов: мы же производим ценную продукцию, вырабатываем электроэнергию и т. д. Здесь же, в дельте Днестра, незаконно застраивая берега реки, никто абсолютно ничего не производит. Кроме бытовых и канализационных отходов! Более того, здесь уничтожается уникальный природный рекреационный ресурс национального и международного уровня, который мог бы работать на воспроизводство сил отдыхающих и гостей национального парка. Здесь также уничтожается природный ресурс, который мог бы работать на воспроизводство рыбных запасов, огромного числа биологических видов, в том числе и редко встречающихся. Однако многочисленные обращения ученых и экологов в различные инстанции ничего не дали...

После поездки на верхний Днестр я выехал в дельту Днестра, чтобы ознакомиться с текущей ситуацией. Жара лета-2011 продолжа-

лась. Стройки активно бетонировали луга в береговой зоне Днестра и на территории объектов заповедного фонда Украины. Особенно динамично башенные краны воздвигали многэтажки на бывшем острове хозяйстве выше Одесского питьевого водозабора, куда в скором времени хлынут канализационные стоки прямо на водозаборную станцию «Днестр».

Продолжают незаконно сооружать коттеджи и в Нижнеднестровском национальном природном парке, на так называемой второй очереди лодочной станции. Полностью забетонирован берег и незаконно отгорожена сеткой Александровская протока. Причем, как экологическая инспекция, так и служба охраны национального парка не видят ничего плохого в происходящем, поскольку никакой публичной реакции в защиту интересов дельты не наблюдается. Нет объективных публикаций в прессе, на телевидении, нет достоверной и объективной информации на встречах с общинами сел, с общественностью. А простое переписывание изо дня в день бумаг и пребывание в офисах ничего хорошего не дает ни природе, ни местным жителям, ни одесситам, напрямую

зависящим от качества днестровской питьевой воды.

Мы явно на пороге катастрофы. Чтобы ее избежать и в связи с явным торможением принятия экологически обоснованных правил эксплуатации Днестровского гидроэнергетического каскада, администрация Нижнеднестровского НПП должна в срочном порядке затребовать проект Правил эксплуатации Днестровского гидроузла и вынести их на обсуждение научно-технического совета парка с тем, чтобы предотвратить усиливающиеся негативные последствия на биологическое разнообразие парка в будущем. Указанные правила также должны быть вынесены на публичной и широком обсуждение общественности, ученых, ибо в случае игнорирования интересов одесситов, научно-миллионного города станут заложниками ведомственных интересов, а уникальная река Днестр превратится в сточную канаву.

Иван РУСЕВ, зав. лабораторией экологии УкрНИПЧИ им.И.И.Мечникова, кандидат биологических наук, член Национального союза журналистов Украины

Атомная на Днестре!

Это реалии, ожидающие нас. Одну из 7 запланированных правительством Украины к сооружению АЭС возведут возле Днестровской ГАЭС (гидроаккумулирующей электростанции). Это стало известно в ходе Международной конференции «Украинский ядерный форум-2012: планы и перспективы развития атомно-энергетической отрасли». Киевский научно-исследовательский и проектно-конструкторский институт «Энергопроект» по заказу Министерства энергетики и угольной промышленности заканчивает разработку Кадастра площадок для строительства энергоблоков новых АЭС в Украине. Со слов заместителя главного инженера института Виктора Шендеровича, кадастр должен быть готов уже к концу текущего года. Шендерович назвал 7 наиболее перспективных пунктов размещения будущих АЭС, среди которых на первом месте Новоднестровский пункт – Сокирянский район Черновицкой области либо Могилев-Подольский район Винницкой области. Строительство начнут без экологической экспертизы и обсуждения общественности, так как эти два института были практически уничтожены законом «О регулировании градостроительной деятельности», принятого в феврале 2011 года.

Людмила ЧЕРЕДАРИК, «Версии»

Заметки на полях или Как «экологизировать» мировоззрение энергетиков

...У Ивана Русева в целом все достаточно подробно и аргументированно изложено.

Обе ГЭС безусловно оказывают существенное негативное воздействие на водные биоресурсы. Река сейчас рассечена на три участка, итмодуану которых вынуждена существовать обособленно. Отрицательное влияние Днестровской ГЭС наиболее сильно сказывается на среднем участке Днестра, а нижний участок Днестровским лиманом объективно находится в несколько лучшем положении. Здесь сохранились условия для обитания проходных и полупроходных рыб. Участок нижнего Днестра Днестровским лиманом характеризуется достаточно высокой рыбопродуктивностью. Если совместные среднегодовые уловы последних лет (официальные) на участ-

ках верхнего и среднего Днестра не превышают 50-70 т, то на нижнем участке реки и Днестровском лимане они находятся на уровне около 500 т. Это, конечно, в 2-3 раза ниже, чем ловилось 30-40 лет назад. Но необходимо учитывать, что снижение официальных показателей вылова обусловлено и рядом других причин. Так, многократно возросли масштабы неучтенного вылова в легальных рыбодобывающих предприятиях, а также браконьерства. Проблему представляют и одамбование значительных по площади пойменных территорий (бывших нерестилищ), и деградация части пойменных проток и рукавов, и несанкционированные водозаборы, и загрязнение вод и пр.

Очевидно, режимы и правила эксплуатации водохранилищ ГЭС

необходимо «экологизировать». С учетом современных мировых подходов и требований к охране окружающей природной среды нужно поменять и приоритеты в работе ГЭС. В идеале осуществление весеннего экологического попуска воды должно изменять в действующих режимах и правилах эксплуатации ГЭС, какие это даст результаты и какой ценой они обойдутся, почему это не сделано до сих пор и что этому мешает.

О жалобах экологов на рыбаков. Очевидно, речь идет о рекомендациях ихтиологов, работающих на Днестровском водохранилище, не срабатывать

уровень воды в водохранилище в период нереста обитающих там рыб. Здесь как раз и необходима четкая расстановка приоритетов. Предотвращение потери десятка тонн рыбопродукции в Днестровском водохранилище может обернуться потерей сотен тонн рыбы на участке нижнего Днестра и в

Днестровском лимане. На самом деле энергетики просто прикрываются этими рекомендациями, чтобы работать так, как им удобно.

Сергей БУШУЕВ, директор Одесского центра Южного НИИ морского рыбного хозяйства и океанографии

Сергей Генрихович Бушуев, директор Южного НИИ морского рыбного хозяйства и океанографии (ЮгНИРО, Одесса) – человек огромных знаний и души, исходил все моря и океаны и хорошо знает ситуацию, как минимум, по Нижнему Днестру. Такую характеристику дала эксперту Бушуеву национальный сотрудник проектов бюро координации деятельности ОБСЕ в области экономики и окружающей среды Тамара Кутонова, участница пресс-тура.

Дністер очима журналістів

Витяги з матеріалів учасників прес-туру по Дністру

Незабутній тиждень, коли журналісти сплавлялись Дністром на двох катамаранах і надувному плоті, зупиняючись для знайомства з місцевістю та для розмов із місцевими прибережними мешканцями, позаду. Але рядки, що лягли на папір та, сподіваємося, достукалися до сердець читачів, наразі повертають до того прекрасного часу.

Источник жизни и проблем

BBC Radio: От нашего собственного корреспондента Алекса Кирби (программа 27 октября 2011 г. <http://www.bbc.co.uk/podcasts/series/fooc/>)

Ведущий программы: – Водный дефицит приводит к возникновению напряженности между государствами во всем мире: прежде всего в Африке, но также и во многих других регионах. Воды Тигра и Евфрата являются предметом разногласий между Турцией, Сирией и Ираком. Израиль, Ливан, Иордания и Палестинская автономия ведут споры о водных ресурсах р. Иордан. А ситуация в бассейне Аральского моря в Центральной Азии омрачает отношения между целым рядом стран, названия которых заканчиваются на «стан». Алекс Кирби, участвующий в обучении региональных журналистов в Украине, говорит, что когда речь идет о совместном использовании настолько дефицитного и жизненно важного ресурса, как вода, кто-то всегда оказывается в невыгодном положении. Ему слово:

– Наверное, питание на борту самолета, направлявшегося в Киев, было предупреждением о том, что путешествие меня ожидает необычное. «Украинские авиалинии» утверждали, что выданная нам еда является сэндвичем. Надпись на упаковке гласила: «...благодаря идеальному рецепту наши сэндвичи не оказывают вредного воздействия на организм». Самонадеянное заявление, подумал я и откусил первый кусок. Текстура того, что оказалось у меня во рту, напоминала хорошо прожаренный картон, но вкус был буквально неописуем, поскольку никакого вкуса не было – ни малейших следов различного привкуса или аромата. Так что реклама, возможно, была права, и наши организмы не испытали вредного воздействия продукта.

В рамках недельной программы обучения наша группа сплавлялась на надувных лодках по реке Днестр, ночуя в палатках, чтобы на месте познакомиться с проблемами, возникающими в ситуации, когда несколькими странам с различными потребностями приходится совместно использовать ресурсы реки. Днестр берет начало в Западной Украине, протекает вблизи Карпат и границы с Румынией, а затем впадает в Черное море. Идиллические пейзажи в этой части Украины представляют собой резкий контраст с промышленными и угледобывающими районами на востоке. Вместо терриконов путешественник видит обширную травянистую равнину, рассеченную уходящими к самому горизонту полями подсолнухов. Часто встречаются маленькие аккуратные села и сады, полные яблок и абрикосов. На пути к югу Днестр пересекает территорию Молдовы, поэтому судьба реки зависит не только от Киева, но и от Кишинева. Однако вне зависимости от политики виды реки зачаровывают: прибрежные леса и луга, лошади, запряженные в телеги с сеном, бабушки на берегу, внимательно следящие за стайками уток и гусей, множество диких птиц, включая белых аистов, прочесывающих поля в поисках пищи, и несколько видов цапель. Изредка нам даже удавалось увидеть одинокого черного аиста, прохаживающегося по берегу.

Впрочем, путешествие запомнилось не только благодаря животному миру реки, но и встречам с местными жителями. Однажды нас посетили два приветливых украинца на стареньком мотоцикле: сколской, который бесшумно скатился к лагерю на свободном ходу. Один из гостей, присев рядом с нами, быстро выпил несколько очень больших порций водки. Затем последовал вопрос, которого я боялся: «Хочешь прокатиться в моей коляске?» Когда мы вернулись через полчаса, мне пришлось обработать обильно кровоточившую поверхностную рану, полученную в тот момент, когда мотоцикл слетел с дороги в густой кустарник. Журналист – участник программы обрадовался тому, что моя коллега, швейцарский редактор, должна была уехать на выходные. «Мы можем отправиться, куда захочешь», – сказал он. – Я могу показать тебе все, что угодно. Я работаю офицером по связям с прессой в КГБ».

Однажды вечером я разговаривал с группой, которая занималась нашими лодками, готовила еду и вообще делала все, что выходило за пределы способностей журналистов. Один из моих собеседников рассказал, как он провел шесть месяцев в Лондоне, изучая ветеринарное дело. Я спросил, что он узнал за это время. Его товарищи мрачно ответили: «Он научился кастрации».

Наше путешествие закончилось у гидроэлектростанции недалеко от границы с Молдовой. В настоящее время Украина активно расширяет станцию, поскольку остро нуждается в дополнительной энергии: большинство тепловых электростанций страны приближается к завершению срока эксплуатации, а ресурсы атомных электростанций хватит не более чем на 20 лет. Но чем больше воды будет накоплено в украинских водохранилищах в верхнем течении реки, тем меньше ее достанется Молдове, которая сильно зависит от сельского хозяйства и вынуждена считать каждую каплю днестровской воды. Когда в 2007 г. ее устаревшая система орошения вышла из строя, страна потеряла не менее 60% урожая, а, по некоторым сообщениям, эта величина достигла 90%. Как заметил один украинец, «для молдаван сотрудничество в отношении Днестра – жизненная необходимость, тогда как для нас это – лишь одна из больших рек».

Дельта Днестра имеет большое значение для дикой фауны черноморского побережья. Там останавливаются перелетные птицы, мигрирующие между Сибирью и Африкой, например, каравайка из семейства ибисовых и коллица. Один натуралист сообщил мне, что до строительства плотины ГЭС он мог наблюдать до полутора тысяч пар караваек одновременно. В этом году он не видел ни одной. И если вы отвечаете за формирование украинской политики, вряд ли потребности Молдовы занимают важное место среди ваших приоритетов. При этом гидроэнергетика пользуется репутацией необычайно «зеленого» и «чистого» решения, идеально подходящего для мира, отощавшего углеродными долгами. Я полагаю, что это подтверждает Первый закон Кирби в области экологии: каждое решение создает новую проблему. Поэтому спешите полюбоваться аистами, пока это еще возможно.

«Нас єднає Дністер»

Дністровський каньйон.

Ця затишна місцина ніби загубилася на межі часів і цивілізацій: сюди не досягає набридливий сигнал мобільного, тут немає об'ладнаних пляжів та асфальтованих під'їздів до берегів, а відстань між мостами сягає півсотні кілометрів. Зелені береги виконують якийсь загадковий ритуальний танець: то правий випростється стрімким залісненим схилом, то лівий обернеться 20-метровою скелею. Інколи навіть здається, що за черговим поворотом русла на мандрівників чекає «край географії». Та на пологих ділянках берегів де-не-де причайлися села.

Місцева дітвора гамірно вітає чужинців на надувних човнах: хтось біжить уздовж берега, а хтось навіть намагається підплисти поближче. Засмагли, босонігі хлопчачки й дівчата без остраху пірнають у воду, і плюскаються там просто поміж корів, яких випасають. Ріка знов завертає, і село ховається.

Ірина ГИЩУК, (Тижневик «Репортер», Івано-Франківськ)

Наш журналістський сплав Дністром розпочався з села Кутища, що на правому березі Дністра. Відтак маршрут проліг повз села Одаї, Будзин, Делева, Долина, де ми зупинялися на ночівлю. Але, розбивши намети, не лягали відпочивати, а брали участь у майстер-класах, які провадили наші тренери. А потім же й спілкувалися з місцевим населенням.

Мене особисто, до речі, вразила їхня винахідливість. Знаєте, як люди перебираються з одного берега на інший? Мостів же поблизу – катма. Так ось вони знайшли оригінальний вихід: використовують плоскодонні човники, чимось дуже схожі на корито. Ними всіяні всі береги. І саме на них люди перебираються на протилежний берег, щоби потрапити, скажімо, на роботу...

Роман МАТВІЮК,

«Буський медіа портал інформаційних новин»

Коррупция Украины травит Молдову или Опасные перспективы

Днестр – трансграничная река. Все, что происходит в ее бассейне, касается не только Украины, но и Молдовы с Приднестровьем.

Как отмечают ученые и общественность всех трех территорий, наша общая река деградирует. Она мелеет, качество воды приближается к критической отметке, все меньше становится рыбы. К тому же вот-вот может случиться экологическая катастрофа пострашнее стебниковской (1983 г).

Журналисты-экологи посетили некоторые «горячие точки» Днестра, проблемы которого начинаются с самых верховьев.

Травят своих и чужих

Зоной экологического бедствия признаны в Украине – город Калуш (Ивано-Франковская область) и два близлежащих к нему села.

Здесь, на огромных территориях обанкротившегося завода калийных удобрений «Ориана» хранились тысячи тонн гексахлорбензола (далее – ГХХ) – белая ядовитая соль, являющаяся канцерогеном первой группы. Если в один из лаводков дамбы карьера не выдержат, ядовитое вещество, убивающее флору и фауну реки и вызывающее у людей рак, может хлынуть в Днестр.

В марте 2010-го город посетила совместная комиссия ООН и ЕС для проведения

технической оценки ситуации. Взяли пробы и просто обабдели от зашкаливающих цифр и от того, что один бассейн из десяти по халатности вообще залит водой и проверить состояние бочек с гхх в нем невозможно. Сделали выводы и дали 22 рекомендации.

В первую очередь было решено, что Украина займется проектом консервации карьера, а также вывезет ГХХ на утилизацию в Великобританию. За дело отвечали Министерство регионального развития и Министерство охраны окружающей среды. Деньги выделили областной администрации – 398 млн. гривен. Действие проекта закончилось в конце 2010 года, а измененный жители Калуша и близлежащих сел так и не заметили.

«Вода в колодцах прогорклая от ядовитых солей, и вполне вероятно, что в почве, на которой мы выращиваем овощи, тоже есть эта зараза», – говорят местные жители. «Я стал разбираться в происшедшем, – поясняет Михаил Довбенчук, глава общественной организации «Зеленое движение Карпаты».

– Деньги были выделены, мэр Калуша Игорь Насальник заключил договор с подрядчиками для выполнения работ по консервации карьера. Они начали работать 14 июля, а 21 июля уже была загрязнена хлоридная речка Сивка, приток Днестра. В техническом регламенте подрядчиков – мрак. Но, самое главное, – по завершении работ оказалось, что вывезли только 8,5 тыс. тонн. На что же ушли все деньги?».

Счетная палата подтвердила, что (цитируем) «Закон по утилизации и консервации

выполнялся недобросовестно, контроля за счетами госбюджета не было, выявлены нарушения, результат не достигнут, а на утилизацию 22 тысяч тонн ГХХ нужен еще 1 млрд. гривен».

Проверить выполнение операции международные эксперты не приедут, раз денег не давали. Украина их не зовет, потому что понимает, что «напортачили». Что же делать местным жителям и нам, соседям? Ведь если, не дай Бог, грянут затхлые дожди, дамбы карьера могут не выдержать (а комиссия ООН и ЕС, кстати, об этом предупреждала), и ядохимикаты хлынут в Днестр. Ждать аналога стебниковской катастрофы 1983-го, когда калийный рассол уничтожил в дельте Днестра всю живность, а воду из Днестра нельзя было использовать месяцами?

Единственный выход – гражданское общество должно добиваться от правительства повторного приезда международных экспертов и повторной комиссии, а возможно – и частичного финансирования, чтобы потом было легче все проконтролировать.

Из рекомендаций комиссии ООН и ЕС

«В грунтовых водах с полигона отметка уровня ГХХ перешла за 3400 мг/л (при норме в 30 мг/л). Гексахлорбензол – стойкое органическое соединение, он токсичен в водных средах и является долговременным загрязнителем. Засоление грунтовых, поверхностных вод источников питьевой воды происходит уже сейчас. ГХХ с полигона попадает в близлежащий ручей и дальше, а также на огороженные территории. Если не будут приняты меры, вероятность прорыва карьера и попадания ядохимикатов в Днестр – высокая».

Наталья ЖУРМИНСКАЯ, Источник «АиФ» в Молдове»

Дністер очима журналістів

Витяги з матеріалів учасників прес-туру по Дністру

Дністер – ріка-каналізація?

Неочищені стоки Львівщини отруюють життя одеситам

...виливаючи воду з порожнього в річку, жінки, здебільшого, не замислюються, що приблизно за два тижні ця така воду питимуть мільйони людей нижче за течією: «Пральні та миючі засоби, які продають в Україні, майже всі виготовлені на фосфатній основі. ВЕС вони заборонені вже декілька років. Адже фосфати – один із основних забруднювачів водойм», – пояснює старший науковий співробітник Інституту екології Карпат Тарас МИКИТЧАК. За його словами, українці мали б скористатися прикладом європейців і також перейти на безфосфатні дистилювані засоби.

– Якщо у Дністрі вода забруднена вже на верхів'ї, у Львівській та Івано-Франківській областях, то уявіть, що відбувається в Одеській області, в районі Маяк. Надмірна кількість фосфатів у воді – чудове поживне середовище для цвітіння синьо-зелених водоростей. Вони в невеликих кількостях присутні завжди, але при великих концентраціях фосфатів дуже активно розмножуються. А коли помирають, виділяють надзвичайно небезпечні токсини, що розчиняються у воді та погіршують її якість забруднюють атмосферу. Це створює потужний негативний вплив на здоров'я людей, які живуть неподалік. Найбільше від забруднення страждає саме дельта

Дністра, – стверджує завідувач екологічною лабораторією Одеського науково-дослідного протичунного інституту ім. Мечникова Мінздоров'я, експерт з водно-болотних угідь Іван РУСЕВ.

Свою лепту до забруднення ріки додають і нітрати й пестициди, які селяни вносять у ґрунти неподалік ріки: «У сільському господарстві нерідко використовують отрутохімікати, що в Європі вже заборонені. І коли прохадять дощі, все це потрапляє в ріки. А коли у воді є багато органічних забрудників і пестицидів, і ви кип'ятите воду, – отримуете органічні забруднення», – розповідає експерт.

Утім, найбільшим забрудником транскордонної ріки є комунальні стоки. Фатальний стан очисних споруд пояснюють стандартно: брак коштів. «У містах Самборі, Стрию, Золочеві, Кам'янці-Бузькій, Моршині, Ходорові, Сколе розпочали реконструкцію каналізаційних очисних споруд, проте 2010 року та у першому півріччі 2011-го ці роботи з державного бюджету не фінансували», – повідомили в Головному управлінні ЖКГ Львівської ОДА.

Як наслідок: забруднення потрапляють у Дністер, а звідти – в країни мільйонів українців і громадян Молдови.

Наталія ГОРБАНЬ, газета «Ратуша», Львів

Як живеш, Дністер?

Чи можна вкрасти берег?

...Біля села Горигляди троє чоловіків лопатами надилюють до кузову вантажівки гравій просто на березі ріки. Одна вантажівка їде, інша під'їжджає. Так серед білого дня незаконно видобувають гравійно-піщану суміш. Причому нерідко крадії працюють не лопатами, а... екскаваторами. Це одна з найгостріших екологічних проблем верхнього Дністра. Адже в результаті такого нещадного видобутку вода розмиває береги ріки та підтоплює хати, змінюється русло, знищуються корм для риби. Та крадений гравій коштує дешевше від «законного», тож попит на нього є. І штрафи в кількасот гривень зловмисників не зупиняють.

...Тишіть принаймні те, що побутового сміття на берегах Дністровського каньйону майже немає. У популярних місцях стоянок обладнані зупинки: столи, дерев'яні туалети – дрібниці, а приємно. «У Молдові береги

річки набагато більше забруднені побутовими відходами», – ділиться враженнями Олег БАНАРУ, молдовський журналіст. Утім, смітників не бракує й у нас. Малі потічки, що стікають до Дністра, подекуди більше нагадують стічні рови, а береги приток часто перетворюються на стихійні сміттярки.

...Однією з головних причин порушення природного балансу ріки вважають комплекс гідроелектростанцій. Так, на ділянці у 30 км між дамбами ГЕС-1 та ГЕС-2 майже немає риби. «Ця ділянка Дністра справді зазнала шкоди. З позиції екології, вона мертва», – погоджується Василь ДЕЙНЕКО, заступник директора філії «Дирекції з будівництва Дністровської ГАЕС ВАТ «Укргідроенерго».

Експерти стверджують, що ГАЕС (гідроакumuлюючі електростанції) є велими сумнівим рішенням з позиції енергетики та несе чимало екологічних ризиків. До речі, Світовий банк, зваживши ризики, кредиту на добудову ГАЕС не дав.

Зона екологічної... тиші

– Мій батько працював на виробництві протягом восьми років. Тоді рік на підприємстві рахували за три через шкідливість роботи. Потім він звільнився, бо заробив собі астму, – розповів «Пошті» пан Юрій, мешканець Калуша.

Нині підприємство нагадує заіржавілі руїни, і журналісти туди не пускають. З кожним роком екологічна ситуація в зоні ДП «Калійний завод ВАТ «Ориана» погіршується. Найнебезпечнішими об'єктами сьогодні вважають відпрацьовані Домбровський кар'єр, хвостосховища, полігон токсичних відходів (гексахлорбензолу). Експлуатація кар'єру в майбутньому неможлива, виробництво і видобуток руди припинили у зв'язку з його заторопленням. У Домбровському кар'єрі, де вперше в світовій практиці почали видобувати калійні солі відкритим методом, загалом виняли понад 55 млн. кубів породи. Від цього утворилася величезна яма, довкола неї – мертва зона. Перша небезпека в тому, що місця, в яких виняли породу, можуть провалитися, і частина

будинків може піти під землю, тому людей треба відселити, а порожнини заповнити. Друга – якщо станеться прорив річки в кар'єр, то соляна вода потече до Дністра. Внаслідок цього люди залишаться без питної води, а частина річкової фауни загине.

...«Коштів не лише недостатньо, їх ще й витрачають не туди. У червні 2011 р. приквартура Івано-Франківської області порушила кримінальну справу за фактом привласнення та розтрати бюджетних коштів, виділених з резервного фонду державного бюджету на програму «Калуш – зона надзвичайної екологічної ситуації» для консервації Домбровського кар'єру. Одне з товариств, яке виконувало роботи, незаконно перерахувало понад 21 млн. грн на рахунок іншого підприємства, яке має ознаки фіктивності, нібито за виконання робіт з консервації кар'єру, хоча фактично екологічної бомби залишається все менше...

Зв'язатися з міським головою Калуша Ігорем Насаликом виявилось вкрай важко.

«Це як трюми у кровососній системі людини, – пояснює Іван РУСЕВ. – Вони порушують процеси міграції риби, змінюють температурний режим води, засихають дністровські плавні, гине біорізноманіття дельти, причому не лише окремі види тварин чи рослин, а цілі екосистеми! Адже через дельту Дністра за рік пролітає майже півмільйона птахів, які зупиняються там, щоби поїсти. Якщо вони не матимуть де зупинитися, то гинутьимуть у дорозі».

...Сьогодні на Дністрі вперше за часів незалежності України працює міжнародна експедиція, яка досліджує воду від витоків до устя. За попередніми результатами якість дністровської води «задовільна». За європейською класифікацією, яка передбачає п'ять класів води (найкраща – перший), верхній Дністер відносить до другого, а середній та нижній – до третього класу якості. Та якщо сьогодні, коли промисловості у верхньому басейні Дністра практично немає, вода все ж не є чистою, то що очікувати, коли виробництво (будьмо оптимістами!) відновиться?

Ірина ГИЩУК, тижневик «Репортер», Івано-Франківськ

Він часто у відраженнях, за кордоном тощо. Тому отримати відповідь, що зробили за виділені кошти, ми так і не змогли. Миські активісти запевняють, що гроші просто... розікрали.

...За словами М. Довбенчука, голови ГЕО «Зелений рух «Карпати», гексахлорбензол, який був закопаний у бочках, тепер відкритий і дощ постійно змиває його у ґрунт. Згідно з паспортом, захоронити треба було 11,5 тис. т. Вивезли до Великої Британії 2010 року лише 8,5 т. При цьому залишку стало 22 тис. т. Чому після вивезення гексахлорбензолу його кількість збільшилася вдвічі, ніхто не може пояснити. Ймовірно, ідеться про ще одну схему відмивання грошей?

...Оскільки Дністер – транскордонна річка, то до вирішення проблеми можна залучити ЄС та ООН, але така ініціатива – прерогатива виявлення уряду країни. Мешканці Калуша зверталися до представників ООН, але ті нагадали про що обов'язкову умову. Поки уряд роздумує, часу до вибуху справжньої екологічної бомби залишається все менше...

Мар'яна БЕРВОВСЬКА, «Львівська пошта»

Ще недавно Дністер кишів рибою. І осетровою теж:

Що ж сталося з великою рікою? Чому вона поволі вмирає?

Що ж сталося з великою рікою? Чому вона поволі вмирає?

Дністер дає життя мільйонам і мільярдам живих істот і організмів. Разом зі своїми притоками складає частину кровоносно-судинної системи Землі. Та коли ця система зашлаковується, наша блакитна планета починає хворіти, а разом із нею – й ми... Щоби вижити, цю діалектику треба усвідомити й узяти до уваги.

...наскільки ми всі в цьому світі взаємопов'язані, не вдовзі переконалися наочно. Адже картини на Дністровському каньйоні змінювалися від верхів'я до понизов'я різко.

Забруднювачі – не прибиральники

– Басейн Верхнього Дністра розташований на території Львівської області, для якої характерний високий рівень господарської діяльності, – розповідав іхтіолог Тарас МИКИТЧАК з Інституту екології Карпат НАН України. А ще тут є чимало підприємств нафто- і газодобування, чи виходить без належної фільтрації іноді потрапляють до річки, яка не здатна самоочиститися від них.

І хоча забруднювачів природи постійно штрафують, ситуація не поліпшується. А все через те, що очисні споруди не дають прибутку. Тож їхнє спорудження цілком лягає на плечі держави. До того ж часто підприємства, де є очисні, мають заборгованості з електроенергії. Тому деколи можуть залишитися й без світла. А звідси впливає наступна проблема очисних: через зниження температури гине спеціально вирощений намул, який очищає воду. Тому його треба знову закуповувати. А на це немає коштів.

Третя проблема – від екологічної неграмотності населення. Коли йдуть дощі, до Дністра буквально стікає з підвірів гній та інша органіка. Крім того, смітники часто облаштовуються просто на березі річки. Зручно ж! Річка сама їх чистить і змиває.

Людмила ЧЕРЕДАРИК, тижневик «Версії», Чернівці

«Згідно з дослідженнями, за останні 25 років у нижньому та середньому Дністрі зникла майже половина видів риби. Якщо раніше їх фіксували близько 70 видів, то наразі залишилося приблизно 40», – Тамара КУТОНОВА, еколог, національний співробітник проєктів ОБСЄ в Україні.

Дністер: що ми п'ємо?

Дністер — транскордонна ріка, друга за розміром в Україні та головна водна артерія Молдови. Тече спочатку на північ, потім на південний схід через Західну Україну, Поділля, республіку Молдова і вже недалеко від Одеси впадає у Дністровський лиман, з'єднаний з Чорним морем.

У басейні ріки площею 72 тис. кв. км мешкає понад 10 млн. населення, при цьому на Молдову припадає 19,2 тис. кв. км, що складає 57% її території. Безпосередньо на берегах Дністра розміщені такі промислові центри, як Тирасполь (182 тис. населення), Бендери (159 тис.), Новий Розділ, Заліщики, Могилів-Подільський, Сороки, Кам'янка, Рибниця, Дубосари з населенням до 100 тис. чоловік в кожному з них, а також Хотин та багато інших. Густина населення в басейні Дністра доходить до 130 людей на один кв. кілометр. Питною водою з Дністра забезпечуються Одеса, Кишинів, Львів, Чернівці, Сороки, Бельці, Іллічівськ та багато інших міст.

І саме тут, практично на цих річкових берегах, і сконцентрована видобувна промисловість нафти і газу, солей, розвинута хімічна, деревообробна, цукрова, паперово-целюзна промисловість, енергетика, сільське господарство...

Одним з найбільших промислових центрів Західної України, де виробляється третина всієї промислової продукції Івано-Франківської області і один відсоток усієї України, є Калуш.

Перша письмова згадка про Калуш датована 1437-м роком. Назва міста правдоподібно походить від слова «калюші» — природні сольові джерела, з яких у давнину добували сіль. 1840 року робітники однієї з копалень натрапили на поклади незвичайної солі з гірким присмаком. Породу відправили на експертизу до Відня, яка засвідчила, що це калійна сіль. З того часу і започаткований її промисловий видобуток, а в радянський період тут було збудоване хімічне

верхню відкачували ропу і висувували на сонці. А порожнини, що залишилися після видобутку солі, заливали концентрованими розсолами. Очікували, що вони мали кристалізуватися і зміцнити камери шахти. Та через прийняття свого часу неправильних рішень щодо експлуатації насправді все відбувалося навпаки: почалося просідання ґрунтів і утворення проваль на території Калуша і двох сіл — Кропивник та Сівка-Калуська, руйнувалися будинки, комунації, відбулося засолення водоносних горизонтів.

А у 1996 році через брак державної підтримки єдиний в Україні завод з виробництва калійної солі, який використовував кар'єру сировину, зупинився. Відтоді Домбровський кар'єр рік від року все більше затоплюється... Води додають і традиційні в прикар-

підприємство.

Калійна порода у Прикарпатті залягає на невеликій глибині і саме тому найпростішим способом її видобутку було визнано кар'єрний.

1967-го року побудували Домбровський

Михайло Довбенчук (ГО «Зелений рух «Карпати») показує журналістам місця складування небезпечних відходів

кар'єр площею близько 400 гектарів. Виробництво було розширене та реорганізоване в хімічний концерн «Хлорвінл». Під землю пускали воду, яка розчиняла сольові поклади, на по-

паському регіоні повені, а також існує загроза прориву річки Сівки у Домбровський кар'єр. У разі виникнення такої ситуації за якихось 2-3 дні рівень розсолів може піднятися до водоносних

горизонтів, а відтак — можливий прорив і потрапляння розсолу у води Дністра.

Не менш небезпечні і хвостосховища — штучні водойми, наповнені концентрованими соляними розчинами, які утворилися як побічний продукт виробництва добрив: породи розчиняли водою, з розсолу виокремлювали корисні компоненти — калійні солі, а рідину, що залишалася, зливали у штучні водойми.

Та існує ще і полігон гексахлорбензолу, на якому зберігається близько 22 тис. т цієї політропної отрути, а це третина всіх токсичних відходів України. Гексахлорбензол належить до речовин першої категорії небезпеки і є стійким органічним забруднювачем, який вважається ймовірним збудником ракових захворювань у людини.

Верховна Рада України 12 лютого 2010 року схвалила указ Президента Віктора Ющенка «Про оголошення територій міста Калуш та сіл Кропивник і Сівка-Калуська Калуського району Івано-Франківської області зоною надзвичайної екологічної ситуації». Інститут «Грехіпро» розробив проєкт «Консервація Домбровського кар'єру з рекультивацією зовнішніх відвалів №1, №4 та хвостосховищ №1, №2». На його реалізацію за розпорядженням Кабінету України (№381-р) з резервного фонду державного бюджету виділили 398 мільйонів гривень. З них на консервацію Домбровського кар'єру було передбачено 51 млн. грн, на утилізацію відходів гексахлорбензолу — 298 млн., на придбання медобладнання — 49 млн. З них 45 мільйонів надійшло до міської казни, решта до облдержадміністрації Івано-Франківщини.

Вже рік, як мали розпочати транспортування небезпечного вантажу до Англії на утилізацію, але ніщо із запланованого так і не було доведено до кінця: не вистачає коштів...

Наразі, 16 вересня 2011 року, як повідомила прес-служба Міністерства екології та природних ресурсів України, з полігону небезпечних відходів міста Калуш відправили першу партію гексахлорбензолу — 20,9 т. З України небезпечний вантаж автомобільним шляхом вирушив до Польщі, де токсичні відходи утилізують на спеціалізованому підприємстві. Загалом торік мали вивезти 7,5 тис. тонн.

Можливо, цього разу починання буде успішним?

Мирослава АКЕНТЬЄВА,
Буковина online

Екологія: спосіб життя чи бізнес?

Утилізація та переробка сміття — справа майже надприбуткова. Та на Буковині немає підприємств, які хотіли б цим займатися. На цьому наголосив начальник управління екології. І чи не тому вже багато десятиліть поспіль проблема твердих побутових відходів (ТПВ) і діяльності сміттезвалищ у містах і селах краю не сходить з порядку денного. Адже для вирішення цього питання вже неодноразово виділялися чималі кошти з екологічного фонду області та держави. Принаймні, про це звітувало попереднє керівництво держуправління.

...Щорічно на Буковині утворюється 355,3 тис. т відходів, з яких на Чернівці припадає 176,8 тис. т. Але переробляється, тобто потрапляє у повторний господарський обіг лише 104,3 тис. т.

Керівництво управління охорони навколишнього природного середовища в Чернівецькій області визнає, що практично в усіх районах області сміттезвалища експлуатуються незадовільно. Та найгірші

від Дністра. А у селах Остриця, Цурень, Горбово, Мольниця Герцаївського району хаотичні звалища відходів можна побачити вздовж річки Ізача. І хоча більшість сміттезвалищ в області вже нарешті паспортизована, та це не вирішує проблему. Бо значна частина з них чи то не погодила розташування і службою геології, чи не має дозволів і лімітів на утворення та розміщення відходів, чи не провели їхнє обвалування, що не відповідає природоохоронному законодавству тощо.

Як свого часу зазначено в рішенні колегії «Про координацію природоохоронної роботи в Чернівецькій області», відкритими залишаються питання контролю за сміттезвалищами, обліку утворення, переробки, знешкодження, утилізації та видалення відходів і їхня паспортизація.

Крім того, вже давно треба було розробити схеми санітарного очищення населених пунктів і скласти

та вести реєстр об'єктів утворення, переробки та утилізації відходів і реєстр місць їхнього видалення тощо. Мушу сказати, що про ці проблеми від природоуправлінців особисто я вже чую два

десятиліття поспіль, а, може, й три. А змін на краще дуже мало — хіба що начальники змінюють одне одного, особливо протягом останнього часу. ...А ще в багатьох населених пунктах краю прибережні захисні смуги, на яких заборонено жити і господарювати, уже... заселені. Лише 3% з них перебувають у тому стані, як це має бути згідно закону.

...Проблемою залишається обприскування садів, розташованих на берегах Дністра — до 30-40 разів за сезон.

...За припинення руслорегулювальних робіт проголосували всі члени колегії, в тому числі представники Дністровсько-Прутського басейнового управління водних ресурсів та Головного управління Держкомзему. Адже, за словами начальника управління Бориса БАГЛЕЯ, наслідки руслорегулювання без належної науково-технічної оцінки впливу на довкілля є небезпечними для гідрологічного режиму річок. А тому роботи зі спрямлення русел річок допустимі лише тоді, коли існує реальна загроза знищення берегозміцнювальних споруд та житла.

Втім, хоча дозволи вивозити гравійно-піща-

ну суміш через рішення сесії обрани отримали одиниці, та нині це один із найприбутковіших бізнесів. Щоби припинити таке неподобство, треба негайно збільшити штрафи. Бо сьогодні, заплативши штраф, продавець гравійної суміші не залишиться в збитку, хоча раніше за куб штрафували на 46 грн, а тепер — на 146 грн. У сусідній Румунії подібний штраф у 100 разів вищий. Зрештою, про це теж мовиться вже щонайменше протягом останніх 15-20 років...

Людмила ЧЕРЕДАРИК, «Версії», Чернівці (скорочений варіант)

...
«Основне русло Дністра протягом 26 км перетворене на технічну водойму», — еколог Іван РУСЕВ.
...
«Ще назва є, а річки вже немає, поскохли верби, вивожли рови, лиш дика качка тоско обминає рудиментарні залишки багви».
...
Сподіватимемося, що доля сенів і тисяч річок України та світу, описана у вірші Ліни Костенко, обмине Дністер.

У Швейцарії не знайти такої річки, як Дністер, або Про цунамі від ГЕС на малих річках

Сюзанн БООС — журналістка, редакторка швейцарського тижневика «WOZ Wochenzeitung», автор книг, присвячених екологічним питанням. Свого часу вона стала рупором чорнобильських проблем, та й пізніше продовжила вивчення наслідків катастрофи та потенційних екологічних проблем, пов'язаних з вибухом.

— Сюзанні, коли Ви вперше відідали Україну, чому зацікавили місцевими проблемами?

— Уперше я приїхала сюди через кілька років після катастрофи в Чорнобилі. Мені просто бракує слів, аби описати побачене... Я зустріла людей, які мешкали у Прип'яті, які так і не змогли отямитися після того, що сталося. Ми з кількома друзями приїжджали до них і поверталися ночувати до Києва, де мешкали наші знайомі. Ночувати біля АЕС ми побоювалися.

Я намагалася якомога більше спілкуватися з людьми. Моя знайома працювала журналісткою у Прип'яті і знала реальну ситуацію. Але залишалося відчуття, що навіть після цієї поїздки є чимало білих плям у всій цій історії. Брак інформації змусив нас із швейцарським фотографом повернутися в Україну 1994 року. Я твердо вирішила написати матеріал і поїхала у 30-кілометрову зону. Тоді було доволі складно потрапити туди, але для мене найбільш важливим було поговорити з тими людьми, яких відселяли. То була їхня історія життя...

Неймовірно відчуття охоплювало, коли ми заходили у порожні будинки, проходили безлюдними вулицями міста, де колись жило 50 тисяч людей! Скрізь було тихо і порожньо. Перед тим, як виїхати зі своїх домів, вони взяли тільки паспорти та одяг на деякий час. І більше нічого. Брати ще щось заборонялося, все довкола було небезпечно...

— Ви не боялися повертатися сюди знову і знову?

— Це запитання я ставила собі щоразу, коли їхала. Але знаєте, я думаю, хто не планує народжувати дітей, не варто братися. Звісно, суди не можна їхати вагітним. Але ж іще страшніше не їхати сюди, а жити тут. А є ж люди, які там живуть роками, їдять фрукти з тих садів, овочі. Це мені здається страшнішим. Кожен вдих може бути небезпечним, а кожен видих — останнім...

— Саме після цих відвідін Ви й написали книгу про Чорнобиль?

— Так, через 10 років після катастрофи вийшла моя книга. Перед тим ми з фотографом прожили тут чотири місяці: три місяці у Києві й місяць у Мінську. Спілкувалися з усіма людьми, аби по крихті зібрати спогади. Не всі погоджувалися на розмову, зрештою, для них це була не просто травма, а трагедія всього життя. Тоді, в 1995-му, українська економіка була у колапсі, мені було важко знайти потрібних людей. Це зараз ми маємо мобільні й легко знаходимо один одного. Тоді слід було приїжджати до офісу, де часто по-

трібної людини не було на місці, відтак доводилося їздити кілька разів. Це було схоже на зачароване коло, адже докладено стількох зусиль, а результат — мізерний. І дуже важко було знайти людину, яка готова була говорити про те, що сталося. Бувало, що на мої запитання відповідали так: «Проблеми нема...». І я шукала, шукала далі, аж доки не знаходила «кінці».

— Тоді в Україні приїжджала ще одна журналістка, білоруська письменниця Світлана Алексієвич. Ви зустрічалися з нею?

— Так, ми зустрічалися, і не раз. Вона написала чудову книжку, вам доводилося її читати?

— Так, в Україні «Чорнобильська молитва» досить популярна.

— Вона мене справді вразила. Зважаючи на ті умови, в яких їй доводилося працювати, робота була проривом. У Білорусі взагалі важко працювати журналістом, а тут так! Ми обидві були тоді пригнічені тим, що бачили і чули. Попри те, що стільки часу минуло, люди не розуміли, що насправді означає Чорнобиль. Бо картинка була гарна. Співали пташки, росли пишні дерева, розквітали неймовірні квіти. Але біда

в тому, що радіація дається взнаки наступним поколінням. Вона впливає непомітно. Світлана тоді намагалася про це говорити і наголошувала, що слід шукати шляхи, аби звести до мінімуму потенційні загрози й втрати.

Ця територія отруєна на кілька тисяч років, ми повинні це збагнути. Звісно, можна організувати тут туристичні відвідини, але ніхто не може сказати, які наслідки чекатимуть п'яте, а то й десяте покоління.

— З чого починався Ваш шлях в екологічну журналістику?

— Та, власне, з Чорнобиля. До того я писала на соціальні теми, які з часом все тісніше перепліталися з екологічними питаннями. У Швейцарії є багато проблем, пов'язаних із енергетикою. Особливо це стосується гідроелектростанцій, та ще й на малих річках, які у нас почали будувати близько ста років тому. Мало хто знає, але щороку гідроелектростанції замулюються на 1%, відтак через століття вони вже не можуть працювати. Це стосується усіх електростанцій, українських також. Над цим слід замислюватися вже зараз, термін невеликий, а що робитимемо далі? Найбільше ж мене цікавить атома енергетика, власне тому український досвід дуже по-

Сюзанн Боос (Цюріх) — головний редактор тижневика WOZ Wochenzeitung (Швейцарія) (<http://www.woz.ch/>), має великий досвід журналістської роботи в Україні й Білорусі. Автор книги «Beherrschtes Entsetzen» («Стриманий жах») про проблеми Чорнобиля та циклу матеріалів про українські екологічні проблеми, зокрема Дністра й Калуша (Івано-Франківщина). Учасник прес-турів і навчальних програм ЮНЕСКО у Центральній Азії.

вчальний для інших країн, зокрема й для Швейцарії.

— У Швейцарії є тенденція до закриття атомних електростанцій? Чи їх продовжують будувати?

— Планують відкрити ще три атомні станції, але водночас кілька старих хочуть закрити. Тут не враховано дві речі: по-перше, це впливає на зміну клімату, по-друге, ми наближаємося до піку видобутку нафти. Видобуток нафти зростає, а її кількість зменшується. Тому зараз на часі пошук нових джерел енергії, які були б менш шкідливими і витратними.

Щороку гідроелектростанції замулюються на 1%, відтак через століття вони вже не можуть працювати. Це стосується усіх електростанцій, українських також. Над цим слід замислюватися

вже зараз, термін невеликий, а що робитимемо далі?

— А який спосіб видобутку енергії переважає у вас?

— Маємо багато гідроелектростанцій. У Швейцарії багато гір, а у горах — багато річок. Але сьогодні, коли ви гулятимете в швейцарських Альпах, уже не побачите справжньої гірської річки з потужними потоком. У кожній п'ятій долині стоїть спеціальна установка, яка виробляє енергію. Для фауни і для самих рік це справжня проблема. Бо кілька разів на день там виникає маленьке цунамі, яке змиває усе на своєму шляху. Нині ми використовуємо 95% води у річках, тому такої великої і недоторканої річки, як Дністер в Україні, ви у Швейцарії вже не знайдете.

Розмовляла Мар'яна ВЕРБОВСЬКА, «Львівська пошта»

НЕКОТОРЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ПРЕСС-ТУРА ПО ДНЕСТРУ / МАСТЕР-КЛАССА ПО ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ЖУРНАЛИСТИКЕ (18-23 ИЮЛЯ 2011)

1. Статья Мирославы Акентьевой «Дністер: що ми п'ємо» на сайте «Буковина онлайн», 18 сентября 2011 <http://bukovinaonline.com/dnister-wo-mi-pjemo/#more-4291>

2. Статья Олега Банару и Натальи Барбиер «Верхний Днестр в кандалах энергетиков» на сайте «EASTSCO», 11 августа 2011, <http://eastco.info/2011/08/verhniy-dnestr-v-kanalakh-energetikov/>. До этого была на сайте Dialog.md <http://molдова.i-learn.co.uk/ru/article/default.aspx/1376> и под названием «Как энергетики Днестр запрягли» в бюллетене приднестровских НПО №4 2011 / 2012, www.berg.bendery.md

3. Заметка Натальи Барбиер «Ученые-экологи предупреждают, что ситуация на реке Днестр деградирует из-за деятельности Ново-днестровской ГЭС» на сайте Молдныос, 3 августа 2011

4. Статья Натальи Барбиер «Деятельность Новоднестровской ГЭС вредит фауне реки Днестр» на сайте «Новый регион – Приднестровье» 3 августа 2011 <http://www.nr2.ru/pmr/342122.html>

5. Статья Натальи Барбиер «Днестр деградирует и ждет катастрофы» в газете «Аргументы и факты - Молдова» 10 августа 2011 <http://aif.md/index.php/2011/08/10/dnestr-degradiruet-i-zhdet-katastrofy/>

6. Статья Натальи Барбиер «Климат меняется: что ждет Молдову через десять лет?» в «Молдавских ведомостях» http://www.vedomosti.md/news/Klimat_Menyatsya_Chto_Zhdet_Moldovu_Cherez_Desyat_Let

7. Статья Сюзан Боос «Konjak und Hexachlorbenzol» («Коян-ьяк и гексахлорбензол», на немецком) в еженедельнике «WOZ Wochenzeitung», 18 августа 2011 <http://www.woz.ch/artikel/2011/p33/thema/21054.html> и в бюллетене Международной ассоциации по вопросам гексахлорана и пестицидов (ИПРА, на английском), 22 декабря 2011 <http://www.ilhpa.info/docs/newsletters/IPRA-POPs-Newsletter-No22.pdf>

8. Статья Марьяны Вербовской «Зона екологічної тиші» в газете «Львівська пошта», суббота, 30 июля 2011, №82 (1114) <http://www.lvivpost.net/content/view/10758/491/>

9. Статья Марьяны Вербовской «Дністер у небезпеці» в газете «Львівська газета», 22 сентября 2011 http://verbovska.blogspot.com/2011/09/blog-post_22.html

10. Интервью Марьяны Вербовской с Алексом Кирби на «Медиаграмотність» (Информационный портал НПО «Телекритика») <http://www.osvita.mediasapiens.kiev.ua/maai/3520>

11. Интервью Марьяны Вербовской со Сюзан Боос «Енергетичне ехо» в газете «Львівська пошта», 23 августа 2011, № 92 http://verbovska.blogspot.com/2011/08/blog-post_23.html

12. Статья Ирины Гишук «Як живеш, Дністер» в газете «Ре-портёр», 4 августа 2011, №31, <http://www.report.if.ua/sotsium/sotsium/yak-zhyvesh-dnister>

13. Статья (разворот) Марьяны Гнилицы «Чому сумує наш Дністер» в газете «Рідна земля» от 9 сентября 2011, №37. С 30 сентября 2011 сентября также статья доступна по ссылке <http://pressua.com/ij/category/ridnazemlya/ridnazemlya-37-2011/view/> и http://west-info.if.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2005:2011-09-14-17-48-05&catid=48:2010-12-31-17-39-39

14. Статья Натальи Горбань «Дністер – ріка-каналізація» в газете «Ратуща», 4 августа 2011, <http://ratusha.lviv.ua/index.php?dn=news&to=art&id=1273>

15. Статья Натальи Федоровой (Горбань) «Как из мертвой воды сделать живую» в газете «День», 29 сентября 2011 <http://www.day.kiev.ua/216394> (укр.), <http://www.day.kiev.ua/216429> (русский)

16. Информация о пресс-конференции на ГЭС на сайте Бассейнового управления водных ресурсов <http://dbrpuv.org.ua/news/press/157-2011-07-26-06-35-17.html>

17. Статья Натальи Журминской «Опасные перспективы» в газете «Аргументы и факты - Молдова» 10 августа 2011, <http://aif.md/index.php/2011/08/10/opasnye/>

18. Радиоматериал Алекса Кирби на Би-Би-Си http://www.bbc.co.uk/1/player/episode/p0017wv/From_Our_Own_Correspondent_Tunisia_and_Ukraine_Moldova/

19. Статья Натальи Кулиш (участница пресс-конференции на Джуринском водопладе) «Джуринський водоспад – перлина зеленого туризму» в «Львівській газеті», 28 июля 2011, №30 (627)

20. Статья Ирины Лавровой «Молдова - Украина: вывести Днестр на чистую воду» в газете «Голос Бэлць» от 12 и 19 августа 2011 (две полные подачи) и размещенная потом на двух сайтах (как написал автор: «На сайтах двух берегов - левого и правого»): <http://noutati.md/%d0%ba%d0%b0%d0%ba-%d0%b2%d1%8b%d0%b2%d0%b5%d1%81%d1%81%d1%82%d0%b8-%d0%b4%d0%bd%d0%b5%d1%81%d1%82%d1%83-%d0%bd%d0%bd-%d1%87%d0%b8%d1%81%d1%82%d1%83-%d1%8e-%d0%b2%d0%be%d0%b4%d1%83/> и <http://tiras.ru/zdorove/32180-vvesti-dnestr-na-chistuyu-vodu.html>

21. Статья Олега Листопад «Про мільярдні грішні та гіркішні корини» (Катастрофа на Днестре немаяжена) в газете «Сільська правда» 6 декабря 2011 http://pryroda.in.ua/lystopad/files/2011/12/Sel_3-1431.pdf или <http://pryroda.in.ua/lystopad/pro-milyardni-pahints-i-ta-hirkuschi-korintis/>

22. Статья Романа Матвиюка «Нас еднає Дністер» на Буксом интернет-портале, 8 августа 2011 http://busk2011.blogspot.com/2011/08/blog-post_08.html

23. Статья Романа Матвиюка «Чи виконає свою обіцянку мер?» на сайте «Корреспондент», 27 июля 2011 <http://blogs.korrespondent.net/users/blog/romangmatviyuk/a44157>

24. Статья Романа Матвиюка «Як чиновники деребанять гроші на «засолонку» Калущі або доки триватиме екологічний епопея» на сайте «Корреспондент», 13 сентября 2011 <http://blogs.korrespondent.net/users/blog/romangmatviyuk/a44157>

25. Статья Ивана Русева «Дюклом мей над Дністром» в газете «Чорноморські новини», 20 августа 2011, <http://www.chornomorka.com/node/4431>

26. Статья Ивана Русева «Тромбы на реке Днестр, или Жизнь реки по правилам советской эпохи» в газете «Вечерняя Одесса», 16 августа 2011, №212 <http://vo.od.ua/rubrics/ekolojib/18521.php>

27. Статья Игоря Ткача «Экологічний прес-тур стартував у Калущі» в газете «Вісник», 29 июля 2011 <http://vilka.if.ua/news/category/ecology/2011/07/29/5676/view/>

28. Статья Людмилы Чередарик «Чому Дністер поволиє вмирати» в газете «Версії», 11 августа 2011 <http://versii.cv.ua/?p=13624>

29. 30-минутный видеоматериал Владимира Явича в передаче «Евроинтеграция» Львовской областной государственной теле-радиоконпании <http://www.youtube.com/watch?v=WWJqtCexHg>

Дополнительно:

- вывешена подборка статей по ситуации в бассейне Днестра, в том числе и статьи участников тура, которые упоминаются выше, на сайте «EASTSCO» <http://eastco.info> и на инициативе участников пресс-тура - Рамны Журминской и Натальи Барбиер;
- фотографии участника пресс-тура Рамны Мазура вывешены на <http://raminmatviyuk.com/dnister-eco-tour/>;
- создана тематическая группа журналистов-экологов на «Фейсбуке»: <http://www.facebook.com/bukovyna#1/groups/2598938506939957a>;

МОЛДОВА-УКРАИНА: ВЫВЕСТИ ДНЕСТР НА ЧИСТУЮ ВОДУ

Ловись рыбка в мутной воде

В прикарпатском Калеше Ивано-Франковской области с позапрошлого века разрабатывались месторождения калийных солей. В результате хозяйственной деятельности предприятий – неправильного способа ликвидации шахтных пустот, недоразумения расположения хвостохранилищ (хвосты – токсичные отходы) – было нарушено экологическое равновесие в толще пород, что привело к многочисленным провалам земной поверхности. Как следствие – разрушение зданий, включая сотни жилых домов, необходимость отселения местных жителей. Но это не всё.

Жидкие отходы химпроизводства, смешавшись с дождевой водой, прорвались из заводского озера. Пейзаж производит гнетущее впечатление: карьер с белыми языками минеральных солей на откосах, отравленный водоем с ростеренной в нем табличкой Менделеева. Если во время очередного паводка прорвет дышащую на ладан защитную дамбу, химикаты затопят город и Днестр, в окружающую среду попадет около двух миллионов кубометров ядовитых веществ.

Вот такой украинский «привет» может вместе с днестровской водой получить Молдова.

...Между тем почти полмиллиарда гривен, выделенные из украинского госбюджета на решение проблемы, «растворились» в темной жиже отстойника. Угроза техногенной катастрофы нависает над местностью, как дамковел меч. Мы ощутили ее буквально физически, когда стояли на краю котлована, беседовали с бывшим депутатом местного совета Михаилом Довбенчуком, возглавляющим экологическую организацию и практикующим в одиночку пытающимся разобраться, кто же «ловит рыбку в мутной воде». Он перелад журналистам увесистую папку с копиями документов, отражающих его переписку с высокими инстанциями в попытке сдвинуть дело с мертвой точки.

От него узнали о другом, не менее серьезной беде Калущи: сегодня ничего не делается и с расположенными неподалеку захоронениями почти двенадцати тысяч тонн гексахлорбензола, который использовался в качестве инсек-

тицида и фунгицида, в смеси с другими препаратами применялся для протравливания семян зерновых культур. Выводы приехавшей в свое время комиссии ЕС однозначны: крупнейший и единственный такого рода полигон в Европе давно негерметичен, и опаснейшее вещество, вызывающее у людей рак, уже работает в вододонном пласте. На решение этой проблемы тоже нужны немалые деньги.

Слабое звено

Завод «Карпатнефтехим» по производству каустической соды и полихлорвинила (поянее: востребованного ныне строительного пластика) дохнул на нас подзабытыми советскими временами. Но интереснее образцово-показательных, «с иглолки», цехов были реконструированные очистные сооружения – предприятия, которыми пользуется весь Калущ – сюда стекаются бытовые и промышленные стоки региона. Группа увидела весь процесс очистки, и, признаюсь, он не вызвал ни у кого отрицательных эмоций. Картину не испортило замечание участницы экологического десанта, главного редактора еженедельника «Wochenzeitung» Сюзан Боос из Цюриха, которая развала увиденное прошлым веком (и формально была права). В Швейцарии всего 50 лет назад была ужасающая ситуация в этой сфере. Тогда был принят закон, обязывающий каждый населенный пункт построить собственные очистные, и теперь они имеются даже в маленьких деревеньках.

В Молдове же все продукты жизнедеятельности сел, расположенных на берегу рек, идут прямо в воду. Подавляющая часть городов республике не оборудована очистными сооружениями, а там, где они есть, – устарели и работают с низкой отдачей. Словом, слабое звено. Это можно сказать даже о столице. А Сорочки и Резина вообще напрямую сбрасывают отходы в Днестр. В Бельцах очистные были запущены в далёком 1968-м. Устарев морально и физически, функционируют на пределе возможностей. Удашающее «амбрэ», которое они с большей или меньшей интенсивностью регулярно источают, бельчане с горькой иронией называют «запахами родины». Сегодня горожан спасает только то, что часть предприятий – и прежде всего, пищекомбинат – простаивает. Но не радovaťся же этому...

Ирина ЛАВРОВА, газета «Голос Бэлць» (сокращенно, а также на сайтах Молдовы: <http://noutati.md> и Приднестровского региона: <http://tiras.ru/zdorove/32180-vvesti-dnestr-na-chistuyu-vodu>)

Исследования на Днестре обнаружили проблемы качества воды и уменьшение разнообразия рыб

Прошлым летом украинские и молдавские экологи совместно изучали состояние Днестра

Ведущие мастер-класса

Алекс КИРБИ (Лондон) – всемирно известный экологический журналист, основатель экологической тематики на «Би-Би-Си», автор и ведущий многих экологических радиопрограмм, автор нескольких книг, среди которых – «Долой старый быт! Как не навредить климату – рекомендации ООН». Опытный преподаватель экожурналистики и связей со СМИ, ведущий многих мастер-классов.

Сюзанн БООС (Цюрих) – главный редактор еженедельника «WOZ Wochenzeitung» (Швейцария). Имеет большой опыт работы в Украине и Беларуси. Автор книг по проблемам Чернобыля, ведущая пресстуров и учебно-образовательных программ ЮНЕП в Центральной Азии и в Украине.

Олег ЛИСТОПАД (Киев)

– один из ведущих экожурналистов Украины. Ныне – редактор отдела газеты «Селяньська правда від Івана Бокого». Автор книг «За все живое и зеленое», «Штрихи к портрету Украинского Леса», «Феномен святых криниц» и др. Лауреат премии «Золотое перо» Национального союза журналистов Украины, победитель национального конкурса на лучший антикоррупционный материал. Ведет блог на сайте «Природа в Украине» <http://pryroda.in.ua/lystopad/>.

Днестр без границ... (2)

Успех «Днестр-III» - в сотрудничестве органов власти, неправительственных и международных организаций

Проект «Трансграничное сотрудничество и устойчивое управление в бассейне р. Днестр: фаза III – реализация Программы действий» («Днестр- III») начался в 2009 г. при поддержке шведского и финского правительств. Работа осуществлялась государственными и неправительственными организациями Молдовы и Украины (особо хотелось бы отметить успешность сотрудничества таких организаций) при поддержке и координации Европейской экономической комиссией ООН (ЕЭК ООН), Ор-

ганизацией по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ) и Программой ООН по окружающей среде (ЮНЕП) в рамках инициативы «Окружающая среда и безопасность» (ENVSEC).

Целью данной работы было поддержать сотрудничество между Республикой Молдова и Украиной в управлении днестровского бассейна. Через три года работы проект, как утверждают некоторые (если не большинство) его участники, достиг замечательных результатов за относительно небольшие средства.

Уникальный «Зеленый крест»

Подобной общественной организации в Украине нет. И это вопреки тому, что львовский «Зеленый крест» в этом году празднует свое неофициальное совершеннолетие (зарегистрировали только через год после создания). Вот уже на протяжении 18 лет его члены во главе с неизменным председателем Александром ВОЛОШИНСКИМ всесторонне содействуют духовному росту и деловой активности региона и государства, а также интеграции Украины в Европу.

А знаете, что стоит за этими якобы общими словами? Организация летнего лагеря для детей с проблемами слуха, слепых незрячих Днестром, отдыха на озере Баринок людей с травмами позвоночника и с ДЦП, организация активного отдыха для людей на инвалидных колясках – путешествие в горы, слепых и рыбаков. Для этого у организаторов путешествий есть все необходимое снаряжение: надувные лодки, катамараны, палатки, спальные мешки, спасательные жилеты и т.п. Примечательно, что к их странствованиям прибегались и люди с ограниченными возможностями из Польши. У нас этих людей без лишней тонкости называют инвалидами. Ведь, что бы там не говорили, мы привыкли смотреть на людей с физическими недостатками или жалостью, или просто не замечаем. Активисты же «Зеленого креста» разрушают эти стереотипы. Больше того, они убеждают самих людей с ограниченными способностями в том, что те не являются немощными и никому ненужными, а здоровых учат толерантности.

Команда Волошинского, если честно, просто завораживает. С ней очень легко и приятно общаться. Их дружба, профессионализм, некоторая неповторимая аура поражает и захватывает. Их никогда не покидают чувство юмора и оптимизм. Каждый участник пресс-тура ощутил это на себе. Ведь члены «Зеленого креста», среди которых много кандидатов наук – биологов и географов, – и просто любителей странствовать, и природоохранников, отвечали за нашу безопасность во время путешествия Днестром. Они учили нас разбивать палатки, правильно вести себя на воде и грести, разжигать костер и т.п. Не гореть на солнце в лодке – это тоже наука. А каким объединением кормили они нас! Едва ли имеют таких поваров самые лучшие львовские рестораны. Одним словом, без их заботы мы, «кабинетный планктон», навряд ли справились бы со стихией. И хотя с погодой повезло – обошлось без дождя, все же могучую силу реки мы на себе ощутили. В один из дней сплава поднялся ветер. Его сила была такой, что несмотря на все наши грёбные усилия, лодки не могли продвинуться ни на миллиметр! И это притом, что мы плыли-то по течению!..

Уже позже, когда зашла на сайт «Зеленого креста», поняла, почему они такие положительные. Дело в том, что основной своей задачей они считают воспитание человека в духе христианской морали и национальной гордости путем привлечения его к практической деятельности, в том числе к спортивному и экотуризму.

Заметьте, не декларируют, а считают и внедряют жизнь. Когда мы расспросились с Сашей и его командой и поехали автобусом к Новоднестровску, ощутили, что не хватает плеча друга – надежного, сильного, мудрого и доброго. И так захотело сказать – до встречи, друзья!

Людмила ЧЕРЕДАРИК, участница пресс-тура, Черновцы

Более 30 материалов были опубликованы в результате пресс-тура по Днестру. Перечень ссылок на статьи участников тут: <http://pryroda.in.ua/lystopad/pro-sytwatsiyu-u-baseyni-dnistra/>

Глазами фотокора

Рамина Мазура (Молдова)

Версії

передплатний індекс:
09584
С-во про держреєстрацію
ЧЦ №260 від 16.10.2003 р.

Редакція не завжди поділяє думку авторів, залишає за собою право редагувати та скорочувати матеріали. Листування лише на сторінках газети. За зміст реклами редакція відповідальності не несе. Відповідальність за якість друку несе друкарня ПП Ключук С. М., за доставку – Чернівецька дирекція «Укрпошти». При використанні матеріалів посилаєся на «Версії» обох язиків. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції:
58003, м. Чернівці,
вул. Л. Кобилиці, 21а,
тел./факс 57-19-35
E-mail: versii@ukr.net

Наші реквізити:
Код ЄДРПО 32726216
р/рах. 26004017113743
в ЧФ «УКРЕКСІМБАНК»
МФО 356271

Головний редактор
Людмила ЧЕРЕДАРИК
Відповідальна за випуск
Любов КАФАНОВА

Газету надруковано в
друкарні ПП Ключук С. М.
М. Чернівці,
вул. Заводська, 37в

Засновник: Л.Ф. Чередарик; видавець: МПП «Версії»
Ціна договірна. Зам. №360. Наклад: 600
спецвипуск